

Tretja številka // poljudni članek: Labodi Slovenije // varstvo ptic: Morska mednarodno pomembna območja za ptice (IBA) v Sloveniji // mi za ptice in naravo: Mladi ornitologi raziskovali ptice Pomurja in Slovenskih goric / Telemetrija velikih skovikov na Goričkem // iz ornitoloških raziskav: Populacijski trendi zavarovanih vrst ptic so se izboljšali

Svet ptic: 03,'15

revija Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije // letnik 21, številka 03, oktober 2015 // ISSN: 1580-3600

→ SVET PTIC:

revija Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije, letnik 21, številka 03, oktober 2015/ISSN: 1580-3600 prej Novice DOPPS/ISSN: 1408-9629

spletna stran revije:

<http://ptice.si/publikacije/svet-ptic>

izdajatelj:

Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS – BirdLife Slovenia®), p. p. 2990, SI-1000 Ljubljana

© Revija, vsi v njej objavljeni prispevki, fotografije, risbe, skice, tabele in grafikoni so avtorsko zavarovani. Za rabo, ki je zakon o avtorskih pravicah izrecno ne dopušča, je potrebno soglasje izdajatelja.

Revija nastaja po velikodušnosti avtorjev, ki svoje pisne in slikovne prispevke podarjajo z namenom, da pripomorejo k varovanju ptic in narave.

naslov uredništva:

Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS – BirdLife Slovenia®), Tržaška cesta 2 (p. p. 2990), SI-1000 Ljubljana, tel.: 01 426 58 75, fax: 01 425 11 81, e-pošta: dopps@dopps.si, spletna stran: ptice.si

glavna urednica: Petra Vrh Vrezec

e-pošta: petra.vrh@dopps.si

uredniški odbor: Gregor Bernard, Luka Božič, Alenka Bradač, Katarina Denac, Tomaž Mihelič, Jakob Smole, dr. Tomi Trilar, Barbara Vidmar, doc. dr. Al Vrezec

lektoriranje: Henrik Ciglič

art direktor: Jasna Andrič

oblikovanje: Mina Žabnikar

prelom: Nebia d.o.o.

tisk: Schwarz d.o.o.

naklada: 2.500 izvodov

izhajanje: letno izidejo 4 številke

Člani DOPPS prejmejo revijo brezplačno.

Revijo sofinancira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (ARRS).

Revija je vpisana v register javnih glasil pod zaporedno številko 1610.

Mnenje avtorjev ni nujno mnenje uredništva.

Prispevke lahko pošiljate na naslov uredništva ali na elektronski naslov: petra.vrh@dopps.si

Za objavo oglasov pokličite na društveni telefon ali pošljite e-mail glavni urednici.

Poslanstvo DOPPS: Delamo za varstvo ptic in njihovih življenskih okolij. S tem prispevamo k ohranjanju narave in blaginji celotne družbe.

predsednik: Rudolf Tekavčič

podpredsednica: dr. Tatjana Čelik

upravni odbor: Tilen Basle, Peter Krečič, Tomaž Mihelič, mag. Iztok Noč, Tomaž Remžgar, Tanja Šumrada

nadzorni odbor: Luka Korošec, prof. dr. Peter Legiša, Bojan Marčeta, dr. Tomi Trilar

direktor: doc. dr. Damijan Denac

IBAN: SI56 0201 8001 8257 011

 DOPPS je slovenski partner svetovne zveze naravovarstvenih organizacij BirdLife International.

Fotografija na naslovnici:

Sredozemski vranjek (*Phalacrocorax aristotelis desmarestii*) je bil izbran za ambasadorja slovenskega morja, saj je predstavnik krovne naravovarstvene vrste, prek katere lahko ohranjamo tudi druge bistvene dele morskoga ekosistema.

foto: Duša Vadnjal

4

Ptice naših krajev

// Al Vrezec, Jurij Hanžel

6

Labodi Slovenije

// Blaž Blažič

10

Čile – raznovrstnost na pladnju

// Rok Rozman

12

Morska mednarodno pomembna območja za ptice (IBA) v Sloveniji

// Urša Koce

15

Nevestica

// Al Vrezec

16

Žitni pleveli – kako jim uspe preživeti

// Josip Otopal

18

Siva pevka

// Barbara Vidmar

25

Populacijski trendi zavarovanih vrst ptic so se izboljšali

// Neža Gregorič

26

Florence Merriam Bailey – prva aktivistka za zaščito ptic

// Petra Vrh Vrezec

28

Jesenska opazovanja v naravi

// Špela Ambrožič, Mojca Jernejc Kodrič, Franc Pohleven, Metka Škornik, Petra Vrh Vrezec

30

Mladi ornitologi raziskovali ptice

Pomurja in Slovenskih goric

// Tilen Basle

31

Telemetrija velikih skovikov na Goričkem

// Katarina Denac

32

Zuri in Fortuna, beli kraljici v črni Afriki

// Katarina Denac

33

Kako letos kaže koscu na Ljubljanskem barju

// Tomaž Jančar in Tanja Šumrada

34

Naj fotoulov

// Franc Bračko, Uma Jordan Ferbežar, Al Vrezec, Aleksander Pritekelj

35

Žalostna zgodba, ki jo piše narava

// Jani Vidmar

36

Vranjek se znebi ostankov kosila

// Peter Legiša

38

Kako se godi travniškim pticam v območjih Natura 2000

// Ivan Kljun

40

Novice DOPPS

Evropo je združilo varstvo narave! Državljeni EU so dokazali, da se zavedajo velikih koristi skupnih predpisov varstva narave, ki so postali evropski standard kakovosti življenja, in temu se ne želijo odpovedati. Več kot pol milijona ljudi je Evropsko komisijo pozvalo k ohranitvi obstoječe evropske naravovarstvene zakonodaje. To je daleč največje število odzivov na katero koli javno posvetovanje Evropske komisije o zakonodaji EU v njeni zgodovini.

Maja letos so evropske okoljske organizacije začele spletno kampanjo »Alarm za naravo«. Le-ta je bila odziv na odločitev Evropske komisije, da naredi poglobljeno presojo učinkovitosti naravovarstvene zakonodaje v Evropski uniji. K reviziji in spremembam obstoječe zakonodaje so pozvale nekatere organizacije iz kmetijskega sektorja, združenje lastnikov gozdov in evropski lobi za industrijski ribolov. Namen kampanje »Alarm za naravo« je bil zato opozoriti na velik pomen zakonodaje, ki jo poznamo pod imenoma Direktiva o pticah in Direktiva o habitatih.

foto: Alen Ploj

Naravovarstvena zakonodaja v EU varuje več kot 1.000 varstveno pomembnih vrst in prek 27.000 območij ohranjene narave. Posledično je v EU danes vzpostavljeno največje omrežje zavarovanih območij na svetu, ki ga poznamo pod imenom Natura 2000 in pokriva skoraj petino površine EU. S pomočjo te napredne zakonodaje je bilo v zadnjih desetletjih ohranjenih več karizmatičnih evropskih vrst, kot so volk (*Canis lupus*), belorepec (*Haliaeetus albicilla*; na sliki) in sivi tjulenj (*Halichoerus grypus*). Bila je podlaga za ohranitev in povečanje populacij številnih ogroženih vrst in ohranitev življenjskih okolij, poleg tega pa učinkovito prispeva tudi k socialno-ekonomskemu razvoju lokalnih skupnosti in regij. Učinkovitost obeh omejenih direktiv dokazujejo tudi številne znanstvene študije.

Obe direktivi so močno podprli tudi napredni gospodarski sektorji na evropski ravni, kot so industrija za proizvodnjo cementa, upravljavci električnih omrežij, ekološko kmetijstvo in turistični sektor. Vzporedno z javnim posvetovanjem je Evropska komisija organizirala tudi posvetovanje s širokim krogom deležnikov, vključno z državnimi organi, upravljavci zemljišč, gospodarstvom in okoljskimi nevladnimi organizacijami. Velika večina zbranih odzivov in dokazov podpira obe direktivi ter kaže na potrebo po boljšem uresničevanju te zakonodaje in nuji po povečanju financiranja za namene ohranjanja narave.

Poleg kar 520.000 državljanov je v kampanji sodelovalo tudi več kot 120 okoljskih nevladnih organizacij, ki so evropskim odločevalcem poslale jasno sporočilo: »Naravovarstveni zakoni v EU se ne smejo spreminjati, a jih je treba bolje izpolnjevati!«

K temu sporočilu je svoj glas v kampanji prispevalo tudi 1.310 Slovencev ter 13 slovenskih nevladnih organizacij.

Tanja Šumrada, Tomaž Jančar, Bia Rakar

PTICE NAŠIH KRAJEV

// Al Vrezec, Jurij Hanžel

Naslov za kopije objavljenih prispevkov:

Al Vrezec, Prirodoslovni muzej Slovenije, Prešernova 20, p. p. 290, SI-1001 Ljubljana,
e-mail: al.vrezec@pms-lj.si

Naslov za sporočanje opazovanj redkih vrst: Jurij Hanžel, Komisija za redkosti,

DOPPS, Tržaška 2, SI-1000 Ljubljana, e-mail: jurij.hanzel@gmail.com

Obrazec za opis opazovanj redkih vrst:

http://www.ptice.si/images/stories/slike_novice/2010/obrazec_si.doc

Rožnatokljuna žvižgavka
(*Netta peposaca*)

Prvi podatek za Slovenijo – par te tujerodne vrste iz Južne Amerike je bil julija 2015 opazovan blizu Domžal [Komisija za redkosti – vir podatka: Dejan Bordjan].

izvirni foto: Dejan Bordjan

Veliki žagar (*Mergus merganser*)

Verjetna nova gnezditvena lokaliteta pri nas. V gnezditvenem obdobju marca 2014 se je par kar dva meseca zadrževal ob Tržiški Bistrici pri vasi Pristava pri Tržiču [BLAŽIČ, B. (2014): *Acrocephalus* 35 (162/163): 172].

foto: Bojan Bratož

Bela štoklja (*Ciconia ciconia*)

V Dragatušu so maja 2015 poginili vsi štirje mladiči v gnezdu, domnevno zaradi zastrupitve, ni pa izključen tudi vpliv majskega deževja in nižjih temperatur

[RAJŠEK, B. (2015): *Delo* 57 (121): 12].

foto: Igor Brajnik

Kraljevi orel (*Aquila heliaca*)

Sedmi podatek za Slovenijo – drugoletni osebek, opremljen s satelitskim oddajnikom, je junija in julija 2015 dvakrat obiskal Slovenijo [Komisija za redkosti – vir podatka: www.satellitetracking.eu].

foto: Mark Zekhuis / Saxifraga

Planinski orel (*Aquila chrysaetos*)

Par v gnezdu pod Poreznom je v letu 2014 uspešno vzredil kar dva mladiča [Božič, M. (2015): *Lovec* 98 (3): 133-136].

foto: Aleš Jagodnik

Mala tukalica (*Porzana parva*)

Skupina kar devetih ptic, med katerimi so bili mladi osebki in samice, se je avgusta 2014 zadrževala v Ormoških lagunah [DENAC, M. (2014): *Acrocephalus* 35 (162/163): 173].

foto: Vlado Jehart

Ploskokljuni liskonožec
(*Phalaropus fulicarius*)

Šesti podatek za Slovenijo – en osebek opazovan maja 2015 na zadrževalniku Medvedce, kar je prvi spomladanski podatek [Komisija za redkosti – vir podatka: Matej Gamser].

foto: Mark Zekhuis / Saxifraga

Rjava komatna tekica
(*Glareola pratincola*)

V maju 2014 je bila ta pri nas redka vrsta že drugič opazovana v Škocjanskem zatoku [BLAŽIČ, B. (2014): *Acrocephalus* 35 (162/163): 173].

foto: Tina Petras

Kaspijska čigra (*Hydroprogne caspia*)

Čeprav najdb obročkanih ptic pri nas sicer ni, je analiza najdb obročkanih gnezdilok s Švedske pokazala, da se jeseni te ptice v največjem številu selijo prek Slovenije oziroma njene okolice. To so pokazale zlasti najdbe iz severne Italije [SHIOMI, K. s sod. (2015): *Ringing & Migration* 30 (1): 22-36].

foto: Dejan Bordjan

Biserna grlica (*Spilopelia chinensis*)

Prvi podatek za Slovenijo – en osebek te tujerodne vrste iz Azije je bil aprila in maja 2014 večkrat opazovan v Godoviču [Komisija za redkosti – vir podatka: Peter Grošelj].

izvirni foto: Peter Grošelj

Veliki skovik (*Otus scops*)

Populacija na avstrijskem Koroškem je kar 40 kilometrov oddaljena od roba areala vrste v Sloveniji, ki je koroški populaciji tudi najbližje [MALLE, G. & PROBST, R. (2015): Die Zwergohreule (*Otus scops*) in Österreich. – Verlag des Naturwissenschaftlichen Vereins für Kärnten, 65. Sonderheft, Klagenfurt, Wörthersee].
foto: Tina Petras

Podhujka (*Caprimulgus europaeus*)

V devetih letih junijskih in julijskih popisov med letoma 1995 in 2009 v okolici Brja pri Komnu so bili podhujka, bela pastirica, kobilar, lišček in plotni strnad opazovani v vseh letih, medtem ko so bili lesna sova, planinski hudournik, mali detel opazovani le po enkrat [STUMPNER, A. s. sod. (2015): *Acta entomologica slovenica* 23 (1): 5-20].
foto: Miha Krofel

Tripsti detel (*Picoides tridactylus*)

Gospodarjenje z gozdom ima na vrsto odločilen pomen, kar se je leta 2014 izkazalo na primeru gorskih smrekovih gozdov v Triglavskem narodnem parku, kjer je bil detel zabeležen predvsem v negospodarjenih gozdovih in gospodarskih gozdovih z visoko lesno zalogo prek 700 m³ / ha [MIHELIČ, T. (2015): *Acta triglavensia* 3: 126-139].
foto: Dirk Hilbers / Saxifraga

Pegam (*Bombycilla garrulus*)

Čeprav pegami k nam ne pridejo vsako leto, pa Slovenija leži, kot kaže, sredi območja južnih prezimovališč, na kar nakazujejo podatki o najdbah obročkanih ptic s Finske [VALKAMA, J. s. sod. (2014): *The Finnish Bird Ringing Atlas. Vol II.* - Finnish Museum of Natural History, Ministry of Environment, Helsinki].
foto: Darinka Mladenović

Velika sinica (*Parus major*)

Ptice v okolici nekdanje tahlnice svinca Žerjav pri Črni na Koroškem so zaradi zelo onesažene prsti močno izpostavljene kopičenju težkih kovin v telesu, saj so v perju mladičev med letoma 2011 in 2014 odkrili povečane koncentracije svinca, kadmija in živega srebra [AL. SAYEGH PETKOVŠEK, S. s. sod. (2015): *Science of the Total Environment* 532: 404-414].
foto: Borut Rubinič

Kratkoprsti škrjanček (*Calandrella brachydactyla*)

Trinajsti podatek za Slovenijo – dva gnezditveno razpoložena pojoča samca sta bila med majem in avgustom 2015 večkrat opazovana blizu Ajdovščine [Komisija za redkosti – vir podatka: Jernej Figelj].
izvirni foto: Luka Poljanec

Breguljka (*Riparia riparia*)

Sodeč po podatkih o obročkanih pticah leži Slovenija na skrajnem zahodnem robu selitvene poti na Finskem gnezdečih breguljk, kmečkih in mestnih lastovk [VALKAMA, J. s. sod. (2014): *The Finnish Bird Ringing Atlas. Vol II.* - Finnish Museum of Natural History, Ministry of Environment, Helsinki].
foto: Gregor Bernard

Rdeča lastovka (*Cecropis daurica*)

Kar trije osebkoli so se maja 2013 zadrževali v glinokopih pri Pragerskem, kar je eno redkih opazovanj te vrste v SV Sloveniji [BORDJAN, D. (2014): *Acrocephalus* 35 (160/161): 96].
foto: Dejan Bordjan

Biča trstnica (*Acrocephalus schoenobaenus*)

Osrednji del selitvene poti finskih bičjih trstnic in vrtnih penic poteka prek Slovenije in se nato nadaljuje prek Apeninskega polotoka v Afriko [VALKAMA, J. s. sod. (2014): *The Finnish Bird Ringing Atlas. Vol II.* - Finnish Museum of Natural History, Ministry of Environment, Helsinki].
foto: Dejan Bordjan

Rdečeglavi kraljiček (*Regulus ignicapilla*)

V gorskih smrekovih gozdovih Triglavskega narodnega parka so rdečeglavi kraljički najpogostejše ptice, saj glede na štetja v letu 2014 tod dosejajo izjemno visoke gostote prek 35 parov / km² [MIHELIČ, T. (2015): *Acta triglavensia* 3: 126-139].
foto: Matej Kovačič

Črnoglavi muhar (*Ficedula hypoleuca*)

Slovenijo oplazi vzhodni rob selitvene poti finskih črnoglavih muharjev, ki se sicer selijo po zahodni poti [VALKAMA, J. s. sod. (2014): *The Finnish Bird Ringing Atlas. Vol II.* - Finnish Museum of Natural History, Ministry of Environment, Helsinki].
foto: Dejan Bordjan

Siva pevka (*Prunella modularis*)

Čez Slovenijo poteka selitvena pot sivih pevk s Finske, ki sega do Španije, pri nas pa nekatere ptice celo prezimijo [VALKAMA, J. s. sod. (2014): *The Finnish Bird Ringing Atlas. Vol II.* - Finnish Museum of Natural History, Ministry of Environment, Helsinki].
foto: Ivan Petrič

1

1: Med labodi je pri nas daleč najpogostejši grbec (*Cygnus olor*), tu in tam pa se pojavi tudi kakšna labodja redkost, najpogosteje pevec (*C. cygnus*).
foto: Jure Novak

Labodi nas s svojo lepoto in eleganco navdihujejo že dolgo v človeški zgodovini. Občudovali so jih že stari Grki, ki so verjeli, da se je njihov vrhovni bog Zevs nekoč preobrazil v to dolgograto ptico in tako zapeljal špartansko kraljico Ledo. Eden izmed sadov njune ljubezni naj bi bila tudi lepa Helena, kasnejše jabolko spora med Trojo in Šparto ter povod za desetletno trojansko vojno. Zevs je bil rojstva Helene tako vesel, da ga je obeležil s kreacijo ozvezdja Cygnus, ki ga danes poznamo kot ozvezdje Laboda. Enako ime, kot ga nosi omenjeno ozvezdje, pa prav tako pripada tudi rodu labodov, v katerega uvrščamo tudi vse predstavnike, ki se pojavljajo v Sloveniji.

Labodi Slovenije

// Blaž Blažič

Labode uvrščamo v družino plovcev (Anatidae), kamor poleg njih sodijo tudi race in gosi. V okviru te družine nekateri opredeljujejo ločeno pleme labodov (Cygini) znotraj poddružine gosi (Anserinae), kamor sodijo tudi gosi, drugi pa jo obravnavajo kot svojo poddružino labodov (Cyginae). Kljub vsemu ima prva klasifikacija več podpore s strani strokovnjakov, ki sicer med prave labode uvrščajo šest predstavnikov iz rodu *Cygnus*.

Labodi so najtežje vodne ptice, med katerimi je labod trobentač (*Cygnus buccinator*) celo najtežja letišča ptica v Severni Ameriki. Zaradi velike telesne mase te ptice vzletajo z zaletom, vendar so kljub temu izredno dobri letalci. Mali labodi (*Cygnus columbianus*) v Severni Ameriki lahko na leto preletijo tudi več kot 6.000 kilometrov dolgo pot od svojih gnezdišč na zahodu Aljaske do prezimovališč v Severni Karolini in nazaj. Razlog za takšno letalno zmogljivost veliki teži navkljub se skriva v izredno zmogljivih letalnih mišicah, ki lahko delujejo z močjo do 100 vatov na kilogram in zavzemajo približno četrtino celotne telesne mase. Seveda pa te mišice porabijo tudi veliko energije. Izračunali so, da labod grbec (*Cygnus olor*) ob neprestanem 12-urnem letu v povprečju izgubi en kilogram telesne mase. Zaradi teh izgub morajo ptice pred dolgimi selitvenimi leti nakopičiti dovolj maščobnih zalog v prsnem delu trupa, ki so vir energije letalnemu mišičju. Zelo prepoznavna značilnost labodov je tudi izredno dolg in gibljiv vrat. Slednjemu daje oporo okoli petindvajset vratnih vretenc (natančno število je odvisno od vrste), njegova funkcija pa je povezana s prehranjevanjem. Vsi labodi so namreč rastlinojedci, ki se prehranjujejo z različno rastlinsko hrano, njihov dolg in gibljiv vrat pa jim omogoča, da tudi v bolj globoki vodi dosežejo rastline, ki so ukoreninjene na vodnem dnu. Poudariti velja še značilni pas neopernene kože med kljunom in očmi, med vedenjskimi posebnostmi pa monogamnost ali enoženstvo in partnersko zvestobo, zaradi katere te ptice marsikje veljajo za simbol zakonske zveze. Samec in samica v paru namreč ostaneta zvesta drug drugemu več let, včasih tudi vse življenje. Partnerske vezi pa ptice vzdržujejo tudi zunaj gnezditvene sezone, v času selitve in prezimovanja.

Predstavniki labodov so razširjeni na petih kontinentih. Zaman jih bomo iskali le v Afriki in na Antarktiki. V zahodni Palearktiki se redno pojavljajo štiri vrste. Od teh so labod grbec, labod pevec (*Cygnus cygnus*) in mali labod domorodne vrste, črni labod (*Cygnus atratus*) pa je prinesena tujerodna vrsta, ki izvira iz Avstralije. Vse omenjene vrste so bile opažene tudi v Sloveniji.

Labod grbec (*Cygnus olor*)

Labod grbec je največja in najpogostejša vrsta laboda v Evropi (140-160 cm). V gnezditvenem času se zadržuje ob raznolikih vodnih telesih. Našli ga bomo ob plitvih jezerih, počasi tekočih rekah, rečnih akumulacijah, ribnikih, zalitih gramoznicah in glinokopih, ustjih rek ter celo ob morski obali. Gnezdeči pari so izrazito teritorialni ter agresivni in srdito branijo gnezdo ter mladiče pred vsiljiv-

ci, vključno s človekom. Omenjena agresivnost je posebej pereč problem v Severni Ameriki, kjer je vrsta tujerodna in v obdobju gnezdenja napada druge gnezdeče domorodne vrste vodnih ptic. Ravno obratno pa je na selitvi in v času prezimovanja labod grbec precej družabna ptica. Ponekod, denimo na delti Volge, se v tem času lahko zbere tudi več tisoč osebkov.

Prepoznavanje vrste: V nasprotju z drugimi vrstami labodov, ki se pogosto oglašajo z glasnimi klici, je labod grbec večinoma tiha ptica, ki se le občasno oglašuje z zamolklim godrnjanjem ali pihanjem. Zaradi omenjene značilnosti so ga v angleškem jeziku poimenovali »mute swan«, kar v slovenskem prevodu pomeni nemi labod. Kljub temu so letišči labodi grbci lahko precej glasni, saj s svojimi velikimi perutmi ob zamahih ustvarjajo trobentajoč zvok, po katerem je vrsto moč zaznati tudi, če stojimo ob vodni površini v gosti megli. Odrasle ptice lahko z nekaj terenskimi izkušnjami določimo do spola natančno. Razpoznavni znak za razlikovanje samca od samice je namreč grba nad kljunom, ki je pri samcih večja in se v paritvenem času še dodatno napihne. Labodi grbci se pojavljajo v dveh oblikah, ki ju najlažje ločimo po barvi nog, ki so pri normalno obarvanih pticah temno sive, pri svetli obliki pa rožnate. Slednjo obliko so celo poimenovali *immutabilis*, a ne gre za taksonomsko kategorijo, marveč le za sicer dedno levcistično oziroma bledečo obliko, pri kateri je v koži in perju manj pigmenta. Mladiči so navadno sivo ali rjavo obarvani, medtem ko so mladiči svetle oblike beli. Levcističnih labodov oblike *immutabilis* je pri nas do 10 % populacije.

Pojavljanje v Sloveniji: Čeprav je labod grbec v začetku devetdesetih letih prejšnjega stoletja pri nas veljal za zelo redkega gnezdilca, danes gnezdeče pare najdemo ob vodnih površinah po vsej državi. Najpogostejši so ob večjih nižinskih rekah, kot so Sava, Krka, Drava in Mura. V času prezimovanja pa se njihovo število pri nas še poveča in tako lahko takrat na nekaterih vodnih telesih opazujemo večje jate teh ptic. Na Zbiljskem jezeru, mariborski Dravi pri Lentu in Krki pri Otočcu, ki veljajo za najpomembnejša prezimovališča vrste pri nas, se v tem času navadno pojavlja več kot sto osebkov hkrati.

Labod pevec (*Cygnus cygnus*)

S to ptico, ki je podobne rasti kot labod grbec (140-160 cm), se lahko zadnje čase pogosteje srečamo tudi pri nas. Kot finska nacionalna ptica je upodobljena celo na njihovem kovancu za en evro. Finska pa je prav tako država z največjo gnezdečo populacijo te vrste v Evropi. Kljub temu so gnezdeči pari labodov pevcev pogosti tudi drugod v Skandinaviji in na severu Rusije. Za gnezdenje si navadno izberejo mesta ob bogato obraslih in plitvih vodnih površinah tajge in lesotundre. Tako kot grbci so tudi ti labodi v času gnezdenja zelo teritorialni in se bodo brez obotavljanja agresivno odzvali na druge osebe iste vrste ali morebitno nevarnost in tako zaščitili svoj zarod. Srboriti naj bi bili celo bolj kot grbci. Po obdobju gnezdenja se običajno združujejo v večje jate, v katerih se selijo do svojih prezimovališč. Od slednjih so za vrsto najpomembnejša tista

2

2: Labod grbec (*Cygnus olor*) - samica z mladiči
foto: Ivan Petrič

3: Labod grbec - samec
foto: Gregor Bernard

4: Labodi grbci se pojavljajo v dveh oblikah, ki ju najlaže ločimo po barvi nog, ki so pri normalno obarvanih pticah temno sive, pri svetli obliki pa rožnate. Slednjo obliko so celo poimenovali *immutabilis*
foto: Al Vrezec

5: Labod pevec (*Cygnus cygnus*)
foto: Alen Ploj

6: Mali labod (*Cygnus columbianus*)
foto: Iain Leach

7: Črni labod (*Cygnus atratus*)
foto: Tone Trebar

3

ob Baltiku in Severnem morju ter ponekod na Britanskem otočju. Nekatere populacije se ne selijo in vse leto ostanejo v bližini svojih gnezdišč. V zadnjih desetletjih se severnoevropska gnezdeča populacija precej povečuje in širi proti jugu. Tako so do danes gnezdenje te vrste zabeležili tudi ponekod v srednji Evropi, denimo v Nemčiji, na Poljskem in celo v sosednji Madžarski.

Prepoznavanje vrste: Laboda pevca bomo od laboda grbca najlaže ločili po rumenem kljunu s črno konico in brez grbastega izrastka nad njim. Prav tako pa se vrsti na vodni površini ločita tudi po sami silueti, saj pevci običajno plavajo z ravnim in iztegnjenim vratom, medtem ko grbci vrat držijo nekoliko upognjeno. Pri opisovanju te vrste pa velja omeniti še eno zanimivost. Spomladi in poleti se nekaterim odraslim osebkom na gnezdiščih vrat in glava obarvata rjasto rjavo, kar je posledica hranjenja v vodi, bogati z železovimi ioni, ki se oprimejo perja.

Pojavljanje v Sloveniji: V Sloveniji je labod pevec zelo redek zimski gost, ki pa je bil v zadnjih nekaj letih redno opazovan. Največ novejših opazovanj je s Ptujškega jezera, večkrat pa je bil opažen tudi na Cerkljiškem jezuru.

Mali labod (*Cygnus columbianus*)

Mali labod je med vsemi zahodnopalearktičnimi predstavniki labodov najmanjša (115-127 cm) in najbolj severno razširjena vrsta. Njegova najbližja gnezdišča so namreč v evropskem delu arktične Rusije, kjer gnezdi ob plitvih priobalnih vodnih površinah tundre. V nasprotju z drugimi labodi je ta vrsta v času gnezdenja precej plašna. Ko valeča ptica zasluti nevarnost, navadno zleti iz gnezda in tako zmanjša možnost, da bi plenilec našel jajca. Mali labod je selivec na dolge razdalje. Njegova prezimovališča se, podobno kot pri labodu pevcu, raztezajo od Britanskega otočja, prek držav ob Severnem morju pa vse do pribaltskih držav. Omenjeni vrsti se v zimskem času pogosto združujeta v mešane jate, ki jih najlaže opazujemo med hranjenjem na njivah v bližini vodnih površin.

Prepoznavanje vrste: Mali labod se od precej podobnega pevca loči po manjšem in bolj čokatem telesu in krajšem

vratu. Prav tako je črna konica kljuna bolj izrazita in lahko na zgornji strani sega vse do čela.

Pojavljanje v Sloveniji: V Sloveniji velja za izjemno redkega gosta, ki je bil v zadnjih tridesetih letih opazovan le dvakrat. Prvič so ga opazili leta 1987 na Ormoškem jezeru. Drugo opazovanje pa je iz leta 2013, ko sta se dva osebka na Ptujškem jezeru zadrževala od januarja do aprila.

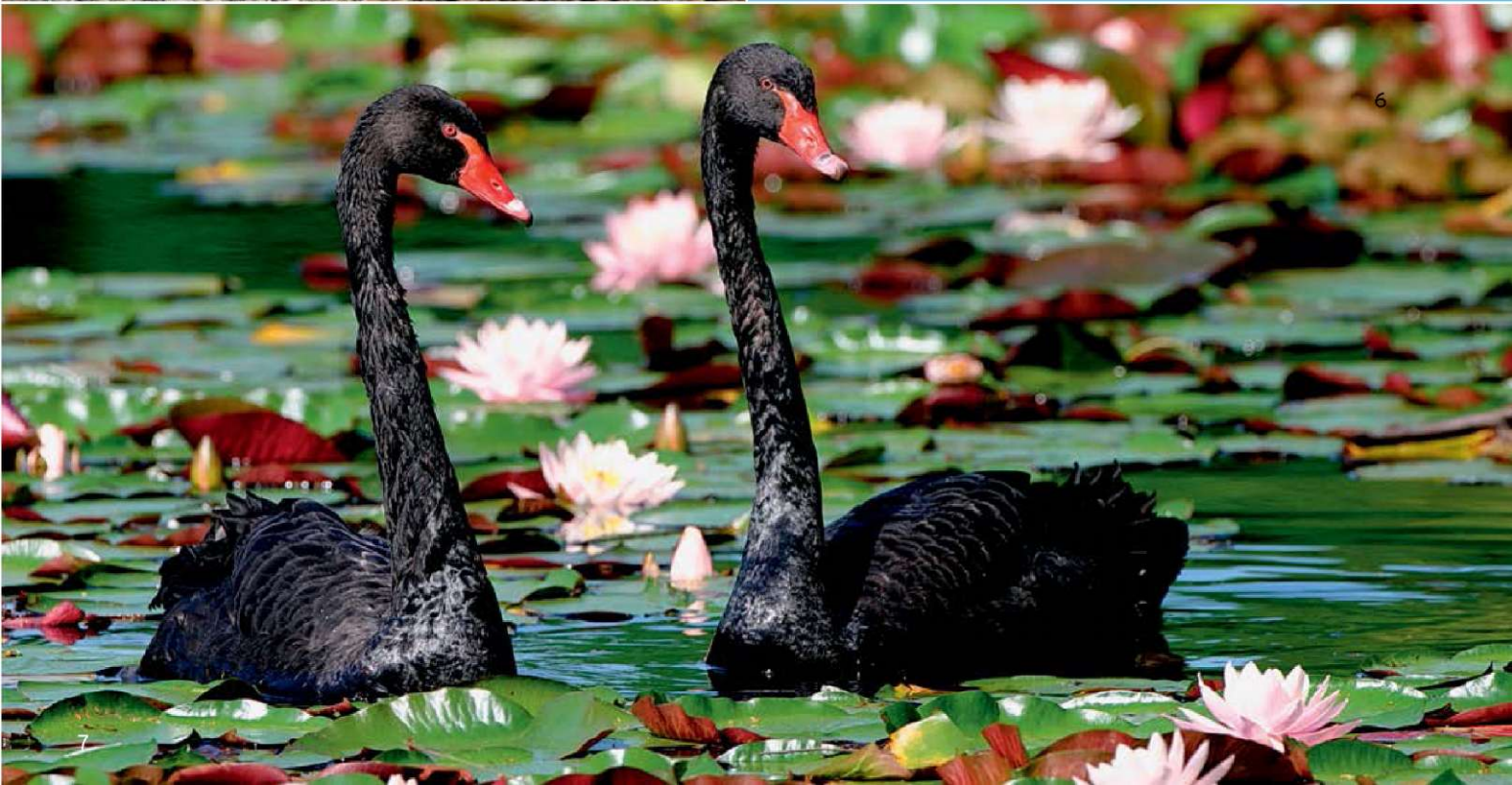
Črni labod (*Cygnus atratus*)

Med Evropejci je dolgo časa veljalo prepričanje, da so vsi labodi beli. Leta 1636 pa je nizozemski pomorščak Antouine Caen v zahodni Avstraliji odkril črnega laboda, ki je popolnoma porušil predstavo o labodih kot belih pticah. Črni labod (114-140 cm), ki je bil sicer prvotno razširjen v Avstraliji in na Tasmaniji, je bil kmalu prinesen tudi v zahodno Evropo. Tu je zaradi posebne obarvanosti, ki vključuje skoraj povsem črno perje, bela letalna peresa in rdeč kljun, postal priljubljena okrasna perjad. Nekatere ptice so pobegnile iz parkov in vrtov ter ponekod, denimo v Veliki Britaniji in na Nizozemskem, osnovala manjše prostoživeče gnezdeče populacije.

Pojavljanje v Sloveniji: Opazovanja te vrste v Sloveniji so trenutno redka, vendar bi lahko z morebitnim povečanjem evropske populacije postopoma naraščala. Vrsta je bila med drugim pri nas že opažena v Sečoveljskih solinah, Škocjanskem zatoku in v Bukovici pri Volčji Dragi. ●

Viri:

- CRAMP, S. (2000): The Complete Birds of the Western Palearctic. – Oxford University Press, Oxford.
- GEISTER, I. (1995). Ornitološki atlas Slovenije. – DZS, Ljubljana.
- HANŽEL, J. (2014): Redke vrste ptic v Sloveniji v letu 2013 – Poročilo nacionalne komisije za redkosti. – *Acrocephalus* 35 (160/161): 59-72.
- HUME, R. (2007): RSPB Complete Birds of Britain and Europe. – Dorling Kindersley, London.
- TENNEKES, H. (2009): The simple science of flight: From insects to jumbo jets. – MIT Press, Massachusetts.
- VREZEC, A. & VRH VREZEC, P. (2008): Razlikovanje med običajno in svetlo levciščno obliko laboda grbca. – *Svet ptic* 14 (4): 51-53.

Čile – raznoverstnost na pladnju

// Rok Rozman

Površina: 756.096 km² (poleg celinskega Čila k državi spadajo še otoki Juan Fernández, Salas y Gómez, Desventuradas in Velikonočni otoki ter del Antarktike)

Št. prebivalcev: 18 milijonov

Valuta: čilenski peso (CLP)

Uradni jezik: španski

Najvišji vrh: vulkan Ojos del Salado (6.893 m)

Št. vrst ptic: 479 (12 endemitov)

Zanimive vrste ptic: kondor (*Vultur gryphus*), Darwinov nandu (*Rhea pennata*), Humboldtov pingvin (*Spheniscus humboldti*), čilski plamenec (*Phoenicopterus chilensis*), črnovrati labod (*Cygnus melanocoryphus*), črnogolšasti ibis (*Theristicus melanopus*), hudourniška raca (*Merganetta armata*), karakara vrste *Caracara plancus*, čilska priba (*Vanelus chilensis*), andski galeb (*Chroicocephalus serranus*), čilski golob (*Patagioenas araucana*), orjaški kolibri (*Patagona gigas*), čilska lastovka (*Tachycineta meyeni*), ovratniški pasat (*Megasceryle torquata*), perujski pelikan (*Pelecanus thagus*), klateški albatros (*Diomedea exulans*)

Ogrožene ptice: Darwinov nandu (*Rhea pennata*), gvanski kormoran (*Phalacrocorax bougainvillii*), čilski plamenec (*Phoenicopterus chilensis*), dolgokljuna papiga (*Enicognathus leptorhynchus*), ponirek vrste *Podiceps gallardoi*

Izumrle ptice: eskimski škurh (*Numenius borealis*)

Zanimive rastline: andska smreka (*Araucaria araucana*), drevo coihue (*Nothofagus dombeii*), patagonska cipresa (*Fitzroya cupressoides*), plezalka vrste *Mitraria coccinea*, mnogo vrst iz rodu fuksij (*Fuchsia* spp.), bambusi iz rodu *Chusquea*

Zanimive živali: puma (*Puma concolor*), gvana (*Lama guanicoe*), andska lisica (*Lycalopex culpaeus*), čilski pudu (*Pudu puda*), sinji kit (*Balaenoptera musculus*), severnomorski slon (*Mirounga angustirostris*)

Zavarovana območja: veliko število nacionalnih parkov, rezervatov in spomenikov; 19 % površine Čila. Posebnost so ogromna zasbena in delno zasebna zavarovana območja (Park Pumalin Sur, Park Patagonia)

Varstveni problemi / dejavniki ogrožanja: globalno segrevanje, razvoj, sečnja, zajezitve rek

Seznam priporočene literature z območja: ALVARO, J. (2003): Field Guide to the Birds of Chile. – Helm Field Guides, London (spletna stran <http://birdschile.cl>).

- 1: Debelo zasneženi vulkan Osorno
- 2: Stržek vrste *Troglodytes musculus*
- 3: Izjemna geologija - zrušeni slap na reki Palguin
- 4: Lubje andskih smrek (*Araucaria araucana*) – zaradi strukture lubja ji domačini pravijo »opičja sestavljanika«
- 5: Gesnerijevka vrste *Mitraria coccinea*
- 6: Rajadito vrste *Aphrastura spinicauda*

foto: Rok Rozman (1, 2, 4, 5, 6, 8, 10), Žan Kunčič (3), Benjamin Webb (7), Fabrice Schmitt (9)

Čile je izjemna država, ki ji upravičeno pravijo hrbtenica Južne Amerike. Na 4.270 kilometrih, ki jih zajema od severa proti jugu, je najti vse: od subtropskih gozdov do vročih puščav na severu, večnega ledu na jugu in gorskega podnebja v verigi Andov. Je dežela, ki bo s svojimi naravnimi lepotami in prijaznostjo domačinov navdušila vsakega zvedavega popotnika. Zaradi pestre, predvsem vulkanske geologije tam rastejo zanimive rastlinske vrste, navdušujoča je pestrost živali, magmatске kamnine pa poskrbijo za izredno številčnost rek, ki s strmim padcem z mnogimi slapovi in neverjetnimi brzicami v to oddaljeno deželo privabljajo najboljše kajakaše na divjih vodah.

7

8

9

Ko iz našega turobnega novembra prispeš v cvetoči čilski maj, vse v tebi kliče po raziskovanju in namen, da bo vse načrtovano, je ravno pravnjki za to. Založena z vso potrebno prtljago za dvomesečno kajakaško odpravo sva s kolegom Žanom priletela v prestolnico Santiago. Čilske pribe (*Vanellus chilensis*) so prijetno popestrile siceršnjo sivino mesta in okolice z vzpenjajočimi se Andi v ozadju. Pot z avtobusom proti jugu, v regijo Araucaria, je prinesla popolnoma drugačno sliko - ogromni sklenjeni gozdovi na hribovju, ki se nadaljuje v Ande. Rjastorepe papige (*Enicognathus ferrugineus*) so se v jatah spreletavale nad vami in mesti, vlogo naših sivih vran (*Corvus cornix*) pa tam igrajo črnogolšasti ibisi (*Theristicus melanopis*) in kimangi (*Milvago chimango*). Narodni park Huerquehue v bližini Pucon - kajakaške prestolnice Čila - je izjemen primer višinskih rastlinskih pasov. Najbolj mistično prav gotovo deluje pas andskih smrek (*Araucaria araucana*), zanimivih prazgodovinskih dreves, ki v času obroda storžev gostijo dolgokljune papige (*Enicognathus leptorhynchus*).

S skupino kajakašev z vsega sveta smo v iskanju talečega se snega z vulkanov, ki polni prelepe reke, nadaljevali pot proti jugu. V regiji Los Rios smo poleg zares divjih rek (reka Fuy na sliki 7) našli prelepe pokrajine, ki so s pestrostjo ptic moje poglede tudi na reki vabile v nebo. Tam sem se lahko navedal številnih ptic, od največjih kondorjev (*Vultur gryphus*) pa do najmanjših čilskih ognjenoglavih kolibrijev (*Sephanoides sephanioides*). Ob rekah so bili pogosti vodomci ovratniški pasati (*Megaceryle torquata*), največ občudovanja pa je v meni vzbudila vrsta race, ki je prava zvezda v Čilu. Popolnoma upravičeno uživa namreč sloves divje plavalke v najbolj razpenjenih brzicah. Nema lokrat me je presenetila popolnoma zamaknjena med veslanjem najtežjih brzic, letča mimo glave. Pato correntino ali hudourniška rasa (*Merganetta armata*, slika 8) - zagotovo najbolj kajakaška ptica na svetu, ki več brzic preplava kot preleti.

10

V regiji Los Lagos, ki z reko Michimahuida odpira vrata v Patagonijo, so se prej omenjenim vrstam pridružile še bolj zanimive. Med potovanjem s trajektom čez fjord Reninhue sem končno uzrl Humboldtove pingvine (*Spheniscus humboldti*, slika 9), ki so v jatah na odprtem morju lovili ribe. Najbolj južna točka, ki smo jo z našim rdečim džipom dosegli, je bila mogočna reka Futaleufu (slika 10). Veslanje na reki, ki kljub ogromnemu pretoku (do 600 m³/s) ohranja barvo naše Soče, so sanje vsakega kajakaša in jaz nisem bil izjema. Tam doli so kondorji prav pogosti, ekološko nišo sinic zapolnjujejo zvedavi trnastorepi rajaditi (*Aphrastura spinicauda*), pogosti so hišni stržki (*Trogodytes musculus*), za značilni zvok temačnih gozdov s podrastjo bambusa pa poskrbijo majhnim kokoškam podobne rdečeele turke (*Pteroptochos tarnii*). •

1

Morska mednarodno pomembna območja za ptice (IBA) v Sloveniji

// Urša Koce

1: Sredozemski vranjeki (*Phalacrocorax aristotelis desmarestii*) se v Tržaškem zalivu poleti množično zbirajo na bojah na gojiščih školjk vzdolž slovenske in italijanske obale. foto: Gregor Šubic

2: Črni glavč (*Gobius niger*) je najpogostejši plen vranjekov v Tržaškem zalivu. Slovenski ribiči ga redno lovijo v pridnene vlečne mreže, vendar se v iztovoru pojavlja v dokaj nizkem deležu, za prodajo in človekovo prehrano pa ni pomemben. foto: Borut Mavrič

3: Slika prikazuje povprečno gostoto sredozemskih vranjekov na popisnem transektu v poletnih mesecih, ko je njihova številčnost v slovenskem morju najvišja.

Prvomajski prazniki so. Začenja se sezona množičnih premikov v smeri obale in obrežje slovenskega morja bodo vsak hip zasedli »medzvezdni popotniki, ki vedo, kje imajo brisačo«. Zgodnje-spomladanske obmorske idile je tako rekoč konec in ob misli na gnečo na plažah (tudi divjih!) si je le težko zamisliti, kam se bo namestilo dobrih 1.500 sredozemskih vranjekov (*Phalacrocorax aristotelis desmarestii*), ki pravkar zapuščajo svoja gnezdišča južneje v hrvaškem Jadranu. Čemu tak naval v to malo slovensko morje, ko pa imajo doli toliko prostora? Čeri tam res ne manjka, a tu na severu je več hrane in lažje je dostopna. Varna prenočišča bodo našli na gojiščih školjk in za ribolov v bogati plitvini se splača potrpeti tudi na zibajočih se bojah ... Pri nas se jim torej dobro piše.

Vsaj za zdaj. Vedno večji pritiski na morsko okolje in gospodarska kriza lahko povzročijo, da bo ta ranljivi ekosistem najbolj osiromašen doslej. Ribiški podatki zadnjega desetletja kljub dobronamerni Skupni ribiški politiki EU kažejo na upad večine ribolovnih virov, navtični turizem je v vse večjem razmahu, že tako obremenjujoč pomorski promet se bo še okrepil, gojenje školjk je težaven in ne preveč donosen posel ... Kaže, da nam nekaj upanja dajejo le še morska zavarovana območja.

Sredozemski vranjek – ambasador slovenskega morja

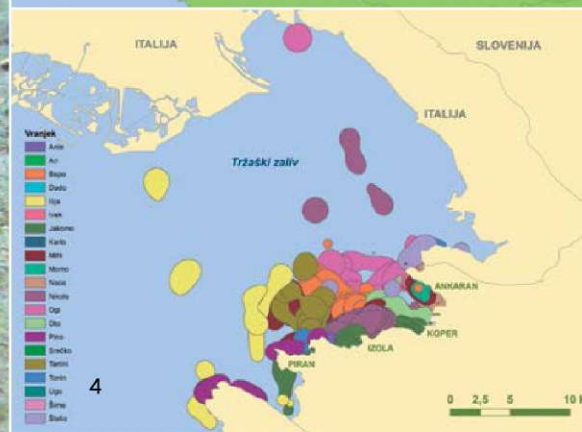
Sredozemski vranjek ni edina varstveno pomembna ptica v morskem okolju pri nas. Je le ena od sedmih vrst, ki so varovane v okviru morskega omrežja Natura 2000. Ta črni potapljač je ribojeda, izključno morska ptica iz

družine kormoranov, ki se zadržuje v priobalnih morjih do globine 80 metrov. Hrani se zlasti z vrstami rib, ki jih na naših krožnikih ne bomo videli. Gre pravzaprav za eno od treh podvrst vranjekov, ki je razširjena samo v Sredozemskem in Črnem morju, kjer v več sto kolonijah gnezdi vsega okoli 10.000 parov. V slovenskem morju v zadnjem desetletju letuje od 1.500-2.000 osebkov, ki se k nam priselijo po gnezditvi z otokov južneje v Jadranu. Za ambasadorja slovenskega morja je bil izvoljen, ker je predstavnik odlične krovne naravovarstvene vrste, prek katere lahko ohranjamo tudi druge bistvene dele morskega ekosistema.

Na DOPPS zato že od leta 2011 poteka projekt SIMARINE-NATURA (LIFE10NAT/SI/141), namenjen opredelitvi morskih Mednarodno pomembnih območij za ptice (mIBA) in s tem dopolnitvi omrežja Natura 2000 v morskem okolju. S tem namenom so do leta 2014 potekale poglobljene raziskave sredozemskega vranjeka v slovenskem morju. Nova območja IBA, ki jih je spomladi letos potrdil tudi BirdLife International, so bila opredeljena po mednarodno uveljavljenih standardnih kriterijih na osnovi številčnosti in razširjenosti vranjekov. Na Zavod RS za varstvo narave (ZRSVN) smo že posredovali strokovno utemeljitev za pripravo uradnega predloga območij SPA za vključitev v omrežje Natura 2000.

Morje znanja vranjeka ohranja

Raziskave številčnosti in razširjenosti vranjekov so potekale v okviru treh akcij: večernega štetja vranjekov na prenočiščih, popisov s čolnom na morju in telemetrije. S popisi na treh skupinskih prenočiščih na gojiščih

školjk smo ugotavljali, koliko jih prenočuje ob slovenski obali in kako se njihova številčnost spreminja med letom. Ta je najvišja julija in avgusta, najmanj, le nekaj deset, pa se jih zbere med januarjem in marcem. Preučili smo tudi časovni potek njihovih odhodov s prenočišč ter izbiro boj za prenočevanje. Vranjeki še zdaleč niso med najbolj jutranjimi pticami, saj poleti večina prenočišča zapušča šele po 8. uri. Najbolj se navdušujejo nad bojami v barvah njihovega perja (črne, bele), pokončno vezane boje pa so zaradi nestabilnosti za usodanje povsem neprimerne.

Popisi na morju so potekali enkrat mesečno po 81 kilometrov dolgi popisni poti. Med vožnjo s čolnom, ki je potoval z enakomerno hitrostjo, smo beležili vse vrste morskih ptic in njihovo vedenje. Ugotovili smo, da se sredozemski vranjeki prehranjujejo v znatno višjih gostotah v predelih slovenskega morja stran od obale kakor bližje obali, zato smo ta del morja opredelili kot IBA Osrednji Tržaški zaliv. Ocenjujemo, da se v poletnih višjih v delu slovenskega morja med Debelim rtičem in Savudrijo prehranjuje tudi do 800 osebkov, v IBA Osrednji Tržaški zaliv pa do 500.

S pomočjo telemetrije smo ugotavljali značilnosti dnevnih prehranjevalnih območij posameznih osebkov. Za sledenje smo uporabljali najsodobnejše naprave z GPS-tehnologijo, ki so omogočale natančen zajem lokacij v polurnih presledkih. Ugotovili smo, da se vranjeki v teku enega dneva zadržujejo na razmeroma majhnih območjih, kjer se prehranjujejo, in se le redko potikajo naokrog. To je pomembno spoznanje za interpretacijo rezultatov štetja s čolna, saj lahko ocenimo, da je

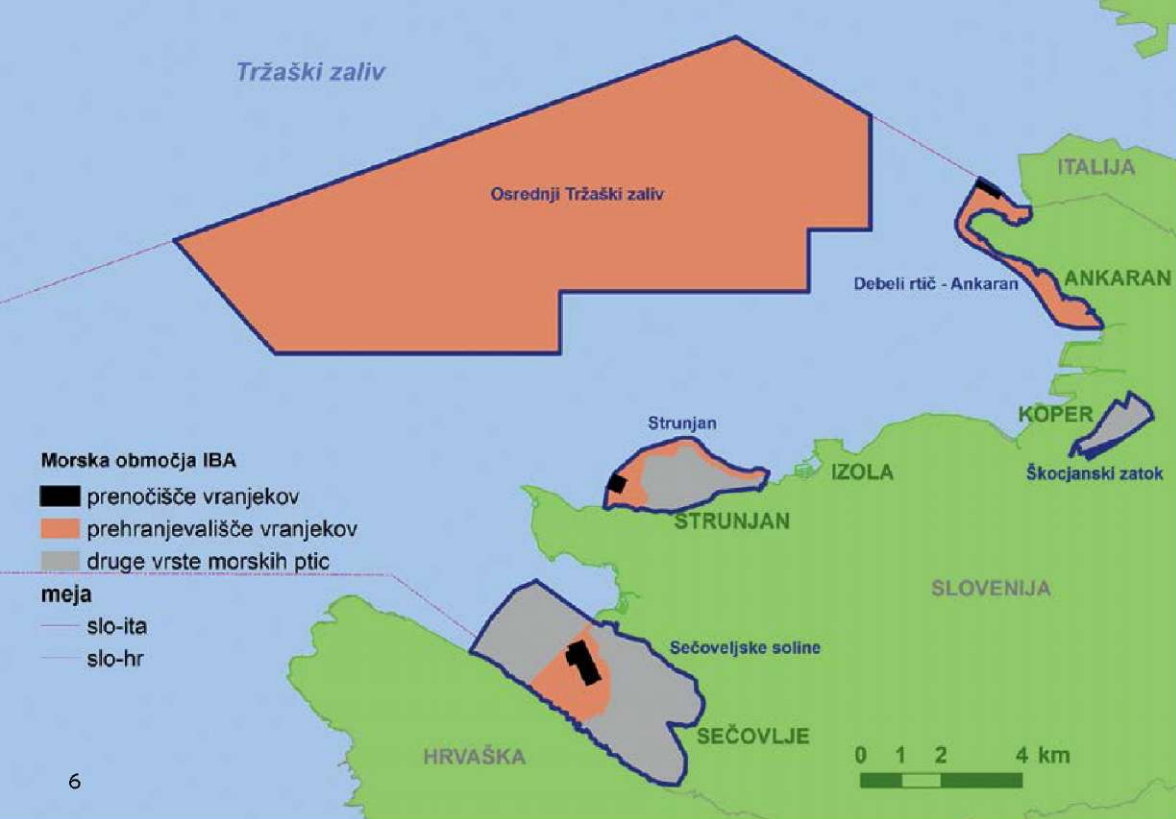
verjetnost dvakratnega štetja istih osebkov med enim popisom zelo nizka. Nekateri osebk dnevná območja prehranjevanja pogosto menjajo, medtem ko so jim drugi zvesti tudi več mesecev ali celo v različnih letih. Podobno velja tudi za njihova prenočišča.

Jedilnik vranjekov je zapisan v majhni kepici

Sredozemski vranjeki zaužijejo celoten plen, neprebavljive dele, kot so luske in skeletni ostanki, pa izbljuvajo v obliki sluzastih kepice ali izbljuvkov, ki se primejo na podlago in posušijo. Vsebina izbljuvkov je dragocena zbirka informacij o vrstah plena in njegovem številu. Na skupinskih prenočiščih pri Debelem rtiču, Strunjanu in Sečovljah smo nabrali 500 izbljuvkov, ki so jih pregledali ihtiologi – strokovnjaki za ribe. Ugotovili so, da se vranjeki prehranjujejo predvsem z vrstami rib, ki za človeško prehrano niso zanimive, zato niso tekmeči ribičem. Daleč najpomembnejši plen v njihovi prehrani so črni glavači (*Gobius niger*), ki naseljujejo muljasto in peščno dno celotnega Tržaškega zaliva, kjer vranjeki najpogosteje plenijo. V tem okolju najdejo tudi alternativne, v prehrani redkeje vrste plena, kot sta volčič (*Serranus hepatus*) in rdeči mečak (*Cepola macrophthalmia*). Med vrstami, ki sestavljajo več kot 1 % biomase vranjekovega plena, je tudi mali gavun (*Atherina boyeri*), ki v velikih jatah naseljuje priobalne plitvine do 10 metrov, kar s pridom izkoriščajo tudi velike skupine vranjekov in galebov. Natančno poznavanje sestave vranjekovega plena v našem morju je ključno za ohranjanje razmer, ki bodo omogočile, da se bodo vranjeki vedno znova vračali na oddih po naporni gnezditvi.

4: Poglobljena prostorska analiza telemetričnih podatkov je pokazala, da se vranjeki podnevi zadržujejo na relativno majhnih območjih.

5: Morske ptice z mednarodnim pomenom v slovenskem morju (od leve proti desni): navadna čigra (*Sterna hirundo*), kričava čigra (*Thalasseus sandvicensis*), mala čigra (*Sterna albifrons*), rumenonogi galeb (*Larus michahellis*), polarni slapnik (*Gavia arctica*), črnoglav galeb (*Ichthyaeus melanocephalus*) in sredozemski vranjek foto: Darinka Mladenovič, Kajetan Kravos, Augustin Povedano / wikimedia commons, Ivan Esenko, Tone Trebar, Kajetan Kravos, Tone Trebar (od leve proti desni)

6: V Sloveniji imamo pet območij IBA za morske ptice, ki so namenjene ohranjanju treh vrst gnezdil, dveh prezimujočih in dveh letujočih vrst.

7: Velika skupina vranjekov, ki družno lovi gavune v priobalni plitvini Debelega rtiča. Rečni galebi sodelujejo kot priskledniki. foto: Duša Vadnjal

Več glav več ujame

Sredozemski vranjeki plenijo posamič, ko gre za lahko ulovljive pridnene ribe, kakršen je črni glavač. Zlasti ob koncu poletja in jeseni pa se združujejo v velike, tudi več kot tristoglave skupine, ki v priobalnih plitvinah družno plenijo jate urnih malih pelagičnih rib, kot so gavuni (*Atherina* sp.). Njihov ulov je odvisen od sodelovanja pri zganjanju ribic proti obrežju, od koder se skoraj vsak poskus pobega nazaj v morje za plen konča slabo. Skupinam vranjekov se nemalokrat pridružijo tudi priskledniški galebi, ki sodelujejo le pri pojedini, ne pa tudi pri zganjanju rib. Največje skupine, ki štejejo tudi več kot 300 osebkov, se pojavljajo vzdolž obale Debelega rtiča, vse do zaliva Sv. Katarine, kjer se razteza IBA Debeli rtič – Ankaran.

Pojavljanje velikih skupin vranjekov je dokaj nepredvidljivo, zato občasni sistematični popisi ne zadostujejo za pridobivanje podatkov o tem izrednem pojavu. Uspeh pri zbiranju podatkov tako lahko zagotovimo le z velikim številom opazovalcev. Zato vas prisrčno vabimo, da sodelujete tudi vi! Vse, kar morate storiti, je, da ob morebitnem opazovanju velike skupine vranjekov (več kot 10 osebkov) izpolnite obrazec na spletni povezavi: <http://simarine-natura.ptice.si/sodeluj/>

Kaj so Mednarodno pomembna območja za ptice (IBA)?

Območja IBA obsegajo življenjska okolja ptic po vsem svetu, ki so njihova pomembna gnezdišča, prehranjeva-

Tabela: Morska območja IBA v Sloveniji

ime območja	površina območja	površina morja	varovane vrste morskih ptic	pomen	IBA od leta	delež območja v omrežju Natura 2000
Sečoveljske soline	1.388 ha	702 ha	rumenonogi galeb črnoglav galeb navadna čigra polarni slapnik	gnezdišče prenočišče prehranjevališče	2000 2011	70 %
Škocjanski zatok	123 ha	0 ha	navadna čigra	gnezdišče	2003	100 %
Strunjan	450 ha	175 ha	sredozemski vranjek črnoglav galeb kričava čigra	prenočišče prehranjevališče	2011	42 %
Debeli rtič - Ankaran	269 ha	269 ha	sredozemski vranjek	prenočišče prehranjevališče	2011 2015	34 %
Osrednji Tržaški zaliv	7.963 ha	7.963 ha	sredozemski vranjek	prehranjevališče	2015	0 %

Projekt SIMARINE-NATURA (LIFE10NAT/SI/141) se sofinancira iz sredstev LIFE, finančnega instrumenta EU za okolje.

lišča, počivališča ali selitvene poti. BirdLife International s svojimi partnerji, kot je DOPPS, v okviru programa IBA po vsem svetu skrbi za opredeljevanje, spremljanje in upravljanje teh območij z namenom ohranjanja prostoživečih ptic in njihovih bivališč. V Evropski uniji so območja vključena tudi v formalni sistem ohranjanja narave, omrežje Natura 2000. Največ pozornosti in sredstev se namenja ogroženim vrstam, med katerimi je zaradi svoje omejene razširjenosti in majhne populacije v močno izkoriščanem Sredozemskem in Črnem morju tudi sredozemski vranjek.

Območja IBA za morske ptice v Sloveniji

Opredeljevanje morskih območij IBA v Sloveniji je potekalo v več etapah, zadnja v okviru projekta SIMARINE-NATURA. Danes imamo v Sloveniji pet območij IBA za morske ptice s skupno površino 10.193 hektarov, od tega morje zavzema 9.109 ha. Območja so namenjena ohranjanju sedmih vrst morskih ptic. Dobrih 13 % (1.375 ha) je že vključenih v omrežje Natura 2000. Z razglasitvijo novih morskih območij Natura 2000 pa bo v Sloveniji dosežen velik napredek pri implementaciji evropske naravovarstvene zakonodaje (t.j. Direktive o pticah) v morskem okolju, ki je bila doslej po ugotovitvah BirdLife International skromna. ●

→ Fotografije fundacije Saxifraga

Zbirka fundacije Saxifraga šteje več kot 150.000 naravoslovnih fotografij, ki jih za objavo v naravovarstveni publikaciji v primeru, da finančna sredstva niso na voljo, dobite brezplačno.

S svojimi fotografijami pa se lahko pridružite skoraj 100 evropskim naravoslovnim fotografom, ki so z namenom, da bi pripomogli k varstvu narave, že prispevali fotografije v zbirko Saxifraga.

Saxifraga je pripravila spletno stran www.saxifraga.nl, kjer lahko za namene predavanj brezplačno dobite slike ptic, rastlin, dvoživk ipd.

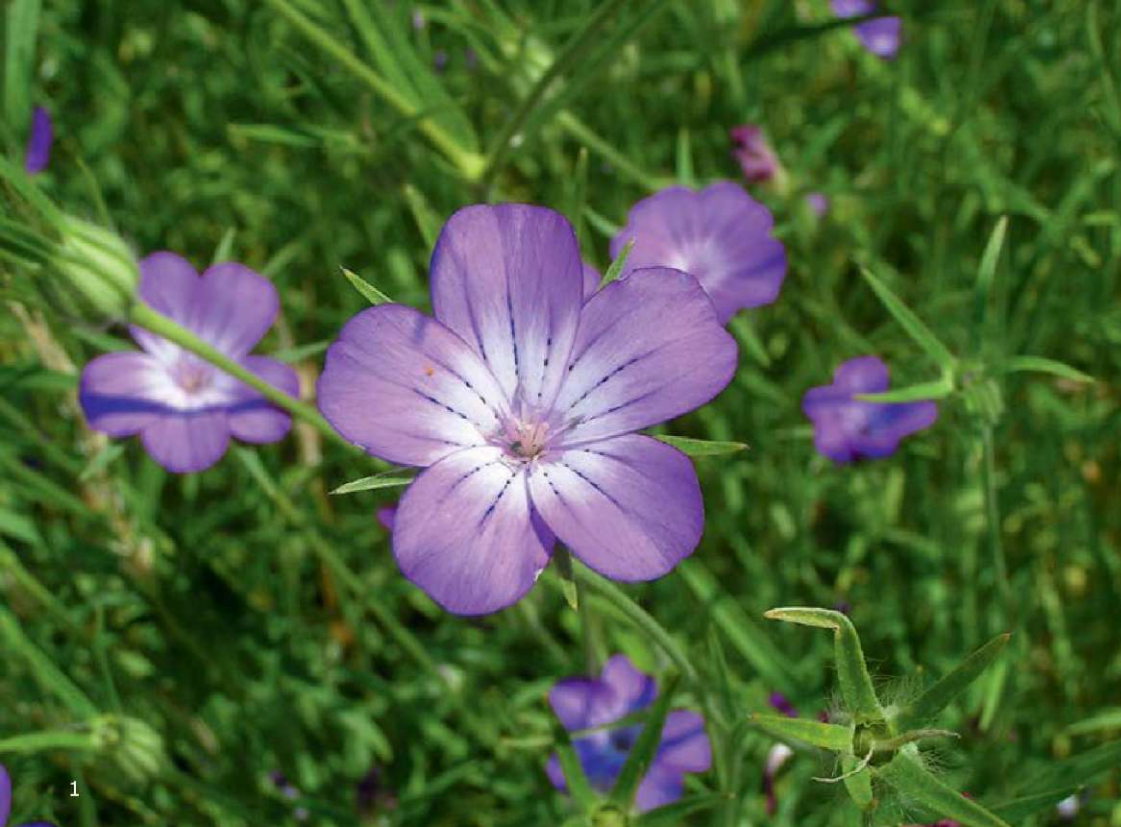
IZ ZBIRK PRIRODOSLOVNEGA MUZEJA SLOVENIJE

Nevestica

// Al Vrezec

Tujerodne vrste ptic postajajo ornitološki vsakdanjik. Ne mine več leto, ko denimo med januarskim štetjem vodnih ptic ne bi prešteli vsaj nekaj ptic, ki pripadajo tujerodnim vrstam, zlasti rac, gosi in labodov. Pred dobrimi 100 leti pa še zdaleč ni bilo tako. Vse skupaj se je začelo, ko so dne 6. decembra 1910 v Kosezah pri Zgornji Šiški (danes Ljubljana, pred 100 leti pa je bilo to še ljubljansko predmestje) ustrelili samca nevestice (*Aix sponsa*). Ornitologi takrat nad najdbo nove vrste niso skrivali navdušenja in dr. Janko Ponebšek je v svojem zapisu o gozdni raci, kakor so takrat pravili nevestici, v drugem letniku *Carniole* leta 1911 zapisal: »Za našo deželo je gori navedeni racman prvi in edini primerljaj. Gosp. Ferdinand Schulz, ki je to ptico nagatil, trdi, da je ta racman mladič iz lanskega gnezda. Ker je ta gativec imel v rokah že na tisoče živali, mu z mirno vestjo prepustim sodbo o tem vprašanju.« S slednjim sicer ni soglašal znameniti nemški ornitolog dr. Oton Heinroth, avtor nekaj opisov ptic, po katerem so nekaj ptic imenovali celo po njem, s katerim sta se s Ponebškom okoli nevestice zapletla v živahno dopisovanje. Sicer so ponekod po Nemčiji nevestice takrat že gnezdile in Ponebšek ni izključil možnosti, da bi šlo za ptico iz populacije, gnezdeče v Evropi. Nevestice so opazovali tudi drugod po Avstro-Ogrski že vse od leta 1883 dalje. Opisani prvi primerki nevestice in hkrati tujerodne vrste rase pri nas je sedaj kot dobro ohranjen preparat shranjen v depozu Prirodoslovnega muzeja Slovenije pod inventarno številko 5872 (stara inv. št. 888).

foto: Ciril Mlinar-Cic

Žitni pleveli – kako jim uspe preživeti

// Josip Otopal

1: Kokalj (*Agrostemma githago*) je bil včasih med najpogostejšimi žitnimi pleveli.

2: Kravsca (*Vaccaria pyramidata*) velja za izumrlo vrsto v Sloveniji. Nazadnje so jo našli v okolici Kopra.

3: Žareči zajčji mak (*Adonis flammea cortiana*) je mediteranska vrsta, ki je v slovenski Istri na robu izumrtja.

4: Jesenski zajčji mak (*Adonis annua cupaniana*) še vedno vztraja na nekaj lokacijah v slovenski Istri.

5: Laški meček (*Gladiolus italicus*) spada v družino perunikovk ali bolj poznanih vrtnih gladiol. Včasih je bil dokaj pogost okras žitnih njiv.

foto: vse Josip Otopal

Sama beseda plevel pri večini ljudi, ki so kdaj pleli svoj vrtiček ali njivo, vzbudi negativna čustva ali celo odpor. A v tem prispevku beseda ne bo tekla o vsakdanjih plevelih, pač pa o plevelih, ki jih najdemo na žitnih njivah. Kar veliko rastlinskih vrst se je prilagodilo s strani človeka ustvarjenemu življenjskemu okolju, ki nam, ljudem, zagotavlja predvsem hrano.

Zgodovinski vidik

Več tisoč let pred našim štetjem so se poprej nomadska ljudstva na območju Mezopotamije, torej ozemlja današnjega Iraka in sosednjih držav, spremenila v večinoma poljedeljska. To je za naravo pomenilo veliko spremembo. Nastalo je povsem novo življenjsko okolje, ki ga je ustvaril človek, in je bilo podobno že prej obstoječim stepam, kjer prevladujejo trave. Nekatere stepske rastline in rastline spremenjenih tal so našle novo nišo, v kateri ni bilo hude konkurence, in se začele temu novemu okolju prilagajati. Temu procesu pravimo koevolucija oz. sočasni razvoj vrst. Tak proces je vsem poznavalcem ptic znan na primeru kmečke (*Hirundo rustica*) in mestne lastovke (*Delichon urbicum*), ki sta svoja prvotna domovanja skoraj popolnoma zamenjali za človeška bivališča. Podobno se je zgodilo z rastlinami in dandanes se za večino izmed njih sploh ne ve, od kod izvirajo in kje so njihova naravna rastišča. Vsekakor bi njihovo prvotno razširjenost mogli iskati nekje na Bližnjem vzhodu oziroma na območju Mediterana. A to je skoraj nemogoče, saj so se te rastline precej spremenile v večtisočletnem sočasnem razvoju s človekom.

Stanje nekoč in danes

Način pridelave žit je bil v preteklosti docela drugačen, kot je danes. Pojavu tako pestre vegetacije žitnih njiv je

botrovalo več vzrokov. S trgovanjem so skrita med zrnjem žita potovala tudi semena drugih rastlin in tako osvajala nova ozemlja, kjer je kmetoval človek. Kmetje so si sami pridelali seme za naslednje leto in s tem ohranjali tudi skrite sopotnike. Seveda takrat ni bilo umetnih gnojil, kot tudi kemičnih preparatov za zatiranje plevelov ne, ki onemogočajo rast občutljivih žitnih plevelov.

S pojavom medcelinskega trgovanja pa so v naše kraje prišle tudi nekatere neželene vrste. Večinoma so bile to enoletne, zelo odporne in hitro rastoče rastline, ki so naglo osvojile nova ozemlja. Kljub temu, da te rastline niso odporne proti zimskemu mrazu, lahko preživijo v obliki semen v zemlji in spomladi spet vzkljujejo v velikem številu. V nasprotju s tistimi vrstami, ki so se prilagajale tisočletja, so nedavni prišleki pri pridelavi žit zelo moteči, saj povsem prevladajo in s tem onemogočajo uspešno pridelavo žit brez škropljenja. Rešitev je v večletnem kolobarju z različnimi poljščinami, ki so ga poznali že od nekdaj. V primerjavi z njimi pa starodobni žitni pleveli pri pridelavi žita niso moteči. Prav nasprotno – znano je, da žito uspeva bolje, če so na njivi tudi starodobni pleveli, kot denimo plavica (*Centaurea cyanus*).

Nekaj predstavnikov žitne vegetacije

Med starodobnimi pleveli je najbolj pogost vsem poznani poljski mak (*Papaver rhoeas*), dosti redkejši so že prej omenjena plavica in kokalj (*Agrostemma githago*) ter njivska zlatica (*Ranunculus arvensis*), navadno njivsko zralce (*Legousia speculum-veneris*) in poljska ostrožnica (*Consolida regalis*). Te vrste je bilo svojčas najti prav povsod v Sloveniji, danes pa jih skoraj ni več. Najbolj jih je prizadelo čiščenje žitnih semen, uporaba pesticidov in mineralnih gnojil.

Intenzivna pridelava in opuščanje tradicionalne rabe tal sta privedli na rob izumrtja več predstavnikov žitne vegetacije. Tako je izumrla včasih pogosta kravsa (*Vaccaria pyramidata*), tik pred izumrtjem pa so laški meček (*Gladiolus italicus*) in vse tri vrste iz rodu zajčjih makov (*Adonis* sp.). Vrstna pestrost žitnih plevelov je največja v slovenski Istri, saj so tu poleg ustrezne podlage in bližine Mediterana tu in tam še vedno manjše žitne njive, na katerih se gospodari na tradicionalen način. Teh površin pa je iz leta v leto manj in posledično je tik pred zlomom tudi žitna vegetacija.

Okoljevarstveni vidik

Ljudje smo z večtisočletno rabo tal omogočili razvoj žitne vegetacije, ki je bila naš sopotnik vse do dandanes, ko so se razmere zelo hitro spremenile. Več tisoč let razvoja je bilo v nekaj desetletjih intenzifikacije v kmetijstvu postavljenih pred velik izziv, ki ga mnoge vrste niso mogle premostiti. A tudi plevelna vegetacija žitnih njiv je pomemben del kulturne dediščine. Vsakič, ko izumre kakšen predstavnik žitne vegetacije, izgubimo pomembne sopotnike na naši skupni poti razvoja. Rešitev problema pa je zelo kompleksna, saj so moderni pristopi v kmetijstvu gluhi za tovrstno problematiko. Tako je iluzorno pričakovati ustrezno rešitev na državni ravni, ki bi preprečila izumiranje oz. izginjanje teh vrst. V Slovenji nas za zdaj rešuje le velika razdrobljenost na manj razvitih območjih, kjer še gospodarijo na tradicionalen način. Ko bodo izginile še te redke površine, ne bo več prostora tudi za celo paleto vrst. Seveda se rešitev ponuja sama v obliki subvencioniranja tradicionalne pridelave žit, a menim, da za tovrstni podvig ni ustrezne politične volje. ♦

Siva pevka

// Barbara Vidmar

Sivo pevko (*Prunella modularis*) sem nekaj let videvala le na svojih poteh v gore, zato sem bila nekega zimskega dne nemalo presenečena, ko sem jo na Viču v Ljubljani opazila na travniku pod krmilnico. Zobala je semena, ki so jih drugi ptiči zmetali na tla. Siva pevka se sicer jeseni iz gnezdišč v hribih preseli v kraje z bolj milim podnebjem, kjer lahko najde hrano, ki jo potrebuje za svoje preživetje. Le malo osebkov v hladnejšem delu leta preleti Sredozemsko morje in se odseli v Afriko, večina jih tudi pozimi ostane na evropskih tleh.

Predvsem v milejših zimah in v času selitev jo lahko v notranjosti Slovenije opazujemo tudi v nižinah. Takrat res izjemoma zaide tudi na naše vrtove, kjer se prehranjuje pod krmilnico, še posebej, če je ta nameščena v bližini gostega rastja. Po tleh se premika sunkovito in sklonjeno ter medtem pogosto hitro zamahne s perutmi. Nevešče oko sivo pevko zaradi sivine na glavi lahko zamenja s ščinkavcem (*Fringilla coelebs*) oziroma samico domačega vrabca (*Passer domesticus*), ki je po hrbtu podobno obarvana kot siva pevka, oba pa se dostikrat posamezno ali v skupini prehranjujeta na tleh. Največkrat se v okolici krmilnice zadržuje le en osebek sive pevke, v manjši skupini se prehranjujejo le v primeru večjega obilja hrane na nekem območju oziroma izrednega pomanjkanja hrane drugod. Že oblika njenega kljuna pa nam pove, zakaj jo bolj redko opazujemo v bližini krmilnic, saj se večinoma prehranjuje z manjšimi žuželkami, le tu in tam ji teknejo tudi semena.

Siva pevka je prebivalka iglastih in listnatih gozdov z bogato podrastjo, pogosto se pojavlja na gozdnih robovih, najraje na mladih iglavcih. V gorskem svetu gnezdi vse do pasu, kjer se le še posamezna drevesa mešajo z ruševjem, višje jo zamenja planinska pevka (*Prunella collaris*). Razširjenost sive pevke v Sloveniji sega prek Julijskih Alp, Karavank in Kamniško-Savinjskih Alp do Pohorja ter prek Trnovskega gozda, Krasa in Kočevskega v Belo krajino. Pojavlja se skupaj s ščinkavci, taščicami (*Erithacus rubecula*), meniščki (*Periparus ater*), rdečeglavimi (*Regulus ignicapillus*) in rumenoglavimi kraljički (*R. regulus*), čički (*Carduelis spinus*) itd.

Siva pevka se nam pusti tudi opazovati in se največkrat niti ne zmeni za nas, če smo le dovolj daleč. Če ji naša bližina ni všeč, hitro smukne v bližnji grm, se skriva v gosto podrastje ali poleti na drugo drevo, navadno ne prav visoko, in nemoteno nadaljuje s svojim petjem. Samčev pevski repertoar obsega

10-15 hitrih, dolgih naraščajočih in padajočih žvrgolečih kitic, ki sestavljajo različne, včasih precej glasne melodije.

Raznolika partnerska razmerja

Morda je siva pevka na pogled povsem nezanimiva ptica, saj kakšnih živih barv perja na njej ne najdemo, je pa toliko bolj zanimiva njena paritvena strategija. Pri tej vrsti se namreč srečamo z mešano paritveno strategijo, torej tako z enoženstvom kot mnogoženstvom in mnogomoštvom. Skoraj polovica sivih pevk živi v monogamni zvezi, kar pomeni, da se osebkata parita samo drug z drugim. Pri drugih pa gre za bolj zapletena partnerska razmerja. Predvsem na območjih, kjer je hrane malo, samica živi v partnerski zvezi z dvema samcem (mnogomoštvo ali poliandrija). V tem primeru je teritorij samice precej velik in se prekriva s teritorijema dveh samcev. Oba se parita s samico in zaradi tega tudi oba sodelujeta pri skrbi za mladiče. A le eden izmed njiju je »alfa« samec, ki večino časa pozorno bdi nad samico, še posebej ko se približuje čas parjenja. Takrat ji je pravzaprav kar naprej za petami, a mu kljub temu kdaj »uide« in se spari z drugim, »beta« samcem. Samca ves čas močno tekmujeta, kateri bo oplodil samico, zato samec pred osemenitvijo kljune samico v kloako. Kljuvanje lahko traja tudi nekaj minut, kar povzroči, da samica izloči seme prvega samca, ki se je z njo paril. Samec se takoj zatem spari s samico. Tako si zagotovi večjo možnost, da bo prav on oče izvaljenih mladičev, samica pa bo imela zagotovljena dva skrbnika svojega zaroda.

Na območjih, kjer je hrane veliko, pa se lahko teritorij enega samca prekriva s teritorijema dveh (ali več) samic, s katerimi samec živi v mnogoženstveni ali poliginični zvezi. Ta primer partnerske zveze je za samico najslabši, saj ji samec morda sploh ne bo pomagal pri skrbi za zarod, ker bo preveč zaposlen z drugo oziroma drugimiamicami. Poznamo tudi primere skupin dveh ali treh samcev, ki živijo v par-

tnerskem razmerju s tremi ali štirimi samicami (poliginandrija). Do takšnih zanimivih partnerskih zvez prihaja, ker tako samci kot samice vzdržujejo med gnezditveno sezono svoje večinoma neodvisne teritorije.

Na prvi pogled kar velika zmešnjava, a za sivo pevko so prav takšna raznolika partnerska razmerja ključ do uspešne gnezditve.

Tujerodna vrsta na Novi Zelandiji

Zdaj pa se preselimo še na drug konec sveta, in sicer na Novo Zelandijo, daleč proč od naravne razširjenosti sive pevke, ki obsega večji del Evrope ter na jugovzhodu sega prek Turčije, Gruzije in Azerbajdžana vse do severa Irana pri Kaspijskem jezeru. Siva pevka je na Novi Zelandiji kar precej pogosta vrsta ptice, kljub temu da pred prihodom Evropejcev o njej tam ni bilo ne duha ne sluha. Angleži so jo namreč med letoma 1865 in 1896 pripeljali iz rodne Anglije in jo naselili po različnih regijah Nove Zelandije, kjer danes živi predvsem na južnem otoku države od nižin do subalpinskega pasu. Takšna »(na)selitev« sive pevke pa danes skoraj gotovo ne bi bila več mogoča, saj Nova Zelandija strogo nadzoruje naseljevanje tujerodnih vrst. ●

Viri

- CRAMP, S. s. sod. (1988): Handbook of the Birds of Europe, the Middle East and North Africa. – Oxford University Press, London.
- MIHELIC, T. (2015): Popis ptic gorskega smrekovega gozda v Triglavskem narodnem parku. – *Acta Triglavensia* 3: 126-138.
- TOMS, M. (2007): The Dunnock: sex in the shrubbery. – *Bird table* 50: 8-11.
- VREZEC, A. (2005): Paritvene strategije ptic, II. del. – *Proteus* 8/67: 13-21.
- GIBSON, R. M. (1993): »Ménages à Plusieurs: Review of Dunnock Behaviour and Social Evolution by N.B. Davies, Oxford University Press, New York, 1992«. – Faculty Publications in the Biological Sciences, paper 218 (<http://digitalcommons.unl.edu/bioscifacpub/218>).

1: Siva pevka (*Prunella modularis*) je na prvi pogled povsem nezanimiva ptica, saj nima na sebi prav živih barv perja. Toliko bolj pa je zanimiva njena paritvena strategija. Zateka se k mešani paritveni strategiji, torej tako enoženstvu ali pa celo mnogomoštvu. foto: Ivan Petrič

2: Tipični življenjski prostor sive pevke. Sicer se pevka pojavlja tudi v listnatih gozdovih z bogato podrastjo in na gozdnih robovih. V gorskem svetu gnezdi vse do pasu, kjer se le še posamezna drevesa mešajo z ruševjem. foto: Tomaž Mihelič

Program predavanj, izletov in akcij DOPPS za obdobje: oktober–december 2015

Za dodatne informacije o dogodkih lahko pokličete v pisarno društva na telefon **01/426 58 75** (vsak delavnik med 9. in 15. uro) ali vodjo izleta oziroma delavnice. Morebitne spremembe bodo objavljene na spletni strani društva www.ptice.si in na FB-strani www.facebook.com/pticeDOPPS najkasneje na dan dogodka.

PREDAVANJA

KOPER
Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper, Čevljarska ulica 22, Koper
ob 18.00

20. oktober 2015 (torek):
Indija (predava Tilen Basle)

Dežela raznolikih pokrajin, živeža, ljudi in navad, prav tako pa dežela, ki jo obiskovalci doživljajo zelo različno. Vas zanima, kako sta jo doživela mlada popotnika, ki sta jo prepotovala kar z motorjem?

10. november 2015 (torek): Dejavnost Zatočišča za zaščitene prostoživeče živali (predava Peter Maričič)

Predavatelj Peter Maričič bo predstavil delovanje Zatočišča za zaščitene prostoživeče živali na ravni države. Poleg tega bo govoril o svojem dolgoletnem delu na področju naravovarstva in pomembnosti inovativnega razmišljanja pri reševanju okoljske problematike.

15. december 2015 (torek): Morski psi v Jadranu (predava prof. dr. Lovrenc Lipej)

Ob besedi morski pes večina pomisli na zloglasnega belega morskega volka in strah ter trepet, ki ga je povzročal v Spielbergovem Žrelu. Le malo je živali, ki bi povzročale takšno fobijo, kot jo povzročajo morski psi. Ta neupravičeni sloves je gotovo eden izmed glavnih krivcev, da se danes spopadamo s hitrim upadom morskih psov in drugih hrustančnic v vseh morjih in oceanih. V slovenskem morju pa so stvari za odtonek boljše, saj se še vedno pojavlja nekaj vrst morskih psov, nekatere med njimi pa se tudi v bližnji okolici razmno-

žujejo. S predavanjem bo avtor strnil spoznanja, ki jih imamo o morskih psih v slovenskem morju in širšem Jadranu.

LJUBLJANA
Prostori DOPPS, Tržaška cesta 2, Ljubljana
ob 19.00

5. november 2015 (četrtek): Popotniki s posebnimi nahrbtniki (predava Katarina Denac)

Od leta 1822, ko se je v Nemčijo vrnila bela štoklja z afriško puščico v vratu in Evropejcem razodela, da se ptice pozimi selijo v daljne kraje, se je naše razumevanje ptičjih selitev precej poglobilo, najprej po zaslugi obročkanja, v zadnjem času pa tudi GPS - telemetrije. Na predavanju bomo predstavili tovrstno sledenje črne in bele štoklje.

3. december 2015 (četrtek): Od sredozemskih solin do prevetrenih fjordov (predava Dejan Bordjan)

Predavatelj bo na potpisnem predavanju predstavil svoje spomladansko popotovanje »Na lovu za pomladjo« z juga Francije pa vse do Skandinavije. Zgodba bo začinjena s številnimi prigodami in enkratnimi fotografijami.

MURSKA SOBOTA
Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota, Zvezna ulica 10, Murska Sobota
(predavalnica v pritličju)
ob 17.30

19. november 2015 (četrtek): Uničujoč vpliv kmetijske politike na populacije travniških vrst ptic (predava Tomaž Jančar)

Travniške ptice so v Sloveniji skupina ptic, pri katerih beležimo najhitrejšo upadanje populacij. Stanje je zaskrbljujoče in na predavanju bomo sprego-

vorili o vzrokih zanj ter razmislili o možnostih za zaustavitev trenda. Prvo izumiranje nekaterih travniških vrst ptic lahko pričakujemo že v naslednjih nekaj letih. Vzrok je kmetijska politika, ki namenja ogromno sredstev za intenziviranje kmetijstva. Videti je, da sistem varstva narave nima nobenega vzvoda za vplivanje na takšno stanje.

MARIBOR
Fakulteta za naravoslovje in matematiko, Koroška cesta 160, Maribor
ob 18.00

7. oktober 2015 (sreda): Galebi Slovenije (predava Matej Gamser)

Galebe najpogosteje povezuje mo z morjem, od koder se jih živo spominjamo že od mladih let. Vendar jih srečujemo tudi na rekah, jezerih in drugih vodnih telesih na celini. Katero vrsto srečujemo pri nas? Kakšne so? Koliko jih je? Vse to in še več boste zvedeli na predavanju, posvečenemu tej prav posebni skupini ptic.

4. november 2015 (sreda): Zakaj v Sloveniji izginjajo travniške ptice (predava Tomaž Jančar)

Travniške ptice so v Sloveniji skupina ptic, pri kateri beležimo najhitrejšo upadanje populacij. Predavatelj bo predstavil zaskrbljujoče stanje in vzroke zanj ter podal razmislek o možnostih za zaustavitev trenda.

2. december 2015 (sreda): Od sredozemskih solin do prevetrenih fjordov (predava Dejan Bordjan)

Predavatelj bo na potpisnem predavanju predstavil svoje spomladansko popotovanje »Na lovu za pomladjo« z juga Francije pa vse do Skandinavije. Zgodba bo začinjena s številnimi prigodami in enkratnimi fotografijami.

IZLETI

10. oktober 2015 (sobota): PTIČARIJADA 2015 (koordinira Katarina Denac)

Letošnja Ptičarijada bo na Primorskem, na območju občine Ilirska Bistrica. Tekmovalni del bo potekal dopoldan, srečanje ptičarjev, ki bo družabni del Ptičarijade, pa smo letos zaradi pravljične številke (ta je že sedma) razširili in bo potekal prek popoldneva in noči. Tekmovanje seveda ni pogoj za srečanje, zato pridite, veseli vas bomo!

17. oktober 2015 (sobota): Obročkanje kraljičkov v Mostecu (vodi Dare Fekonja)

Obročkanje kraljičkov je zanimiv dogodek, na katerem si lahko od blizu ogledate naše najmanjše ptice, ob tem pa spoznate, zakaj ptice obročkamo, kako jih stehamo, izmerimo in še veliko drugih zanimivosti. Poleg kraljičkov si boste lahko ogledali še velike sinice, meniške, plavčke, močvirske sinice in še katero gozdno vrsto ptice.

Zbrali se bomo ob 9.00 ob poti proti skakalnici v Mostecu v Ljubljani. Za izlet se prijavite pri vodji izleta (041 513 440). V primeru močnega dežja bo izlet prestavljen na naslednji dan (nedelja, 18. oktober 2015). Izlet sfinancira Mestna občina Ljubljana.

1. november 2015 (nedelja): Spoznavanje ptic v parku Tivoli

Jesenski čas je tu! Kmalu bo odpadlo še zadnje listje, zato bodo ptice na našem tokratnem sprehodu že bolj opazne. Pogledali bomo v vrhove dreves in pukali pod veje grmovnic ter spoznali, kaj se v tem času dogaja s pticami v mestnem parku. Dobimo se ob 9.00 na parkirnem prostoru pred kopališčem v Tivoliju. Prosimo vas, da se za izlet

prijavite vodji izleta na številko 041 513 440. Izlet je še posebej primeren za družine z otroki in začetnike. *Izlete v Tivoli sofinancira Mestna občina Ljubljana.*

7. november 2015

(sobota):

Spoznavanje vodnih ptic na Soboški kamenšnici (vodi Gregor Domanjko)

Vsako prvo soboto v mesecu od novembra do februarja bomo spoznavali vodne ptice na Soboški kamenšnici (Bakovski gramoznici) za megamarketom Tuš v Murski Soboti. Soboška kamenšnica je pomembno živiljenjsko okolje za številne vodne ptice. Obenem je »postajališče« za vodne ptic na njihovi selitveni poti na jug oz. zahod. Med zanimivejše »goste« štejemo polarnega slapnika, čopaste črnice, sivke, žvižgavke, vodomca, trstne strnade in druge. Izleti so namenjeni predvsem začetnikom. Dobimo se ob 9.00 na parkirišču pri gramoznici. Podrobnejše informacije dobite pri vodji izleta (031 340 399). Za izlet se lahko prijavite na e-naslov: gregor.domanjko@gmail.com.

22. november 2015

(nedelja):

Spoznavanje ptic v Mestnem parku v Ljutomeru (vodi Nataša Bavec)

Mestni park v Ljutomeru je osta-

nek nekdanjih obsežnih hrastovo gabrovih gozdov ob reki Ščavnici. Še danes v njem rastejo impresivna drevesa hrasta doba, ki zagotavljajo dom in prehranjevalno okolje številnim gozdnim pticam. Pričakujemo, da bomo opazovali velikega in srednjega detla, zeleno in črno žolno, kratkoprstega plezalčka, močvirsko sinico, brgleza, ščinkavca in druge vrste, ki jih pozimi srečamo bližje naseljem. Dobimo se ob 9.00 na parkirišču pri kopališču. Podrobnejše informacije dobite pri vodji izleta (040 294 845). Izlet je primeren za družine in začetnike.

5. december 2015

(sobota):

Spoznavanje vodnih ptic na Soboški kamenšnici (vodi Gregor Domanjko)

Vsako prvo soboto v mesecu od novembra do februarja bomo spoznavali vodne ptice na Soboški kamenšnici (Bakovski gramoznici) za megamarketom Tuš v Murski Soboti. Soboška kamenšnica je pomembno živiljenjsko okolje za številne vodne ptice. Obenem je »postajališče« za vodne ptice na njihovi selitveni poti na jug oz. zahod. Med zanimivejše »goste« štejemo polarnega slapnika, čopaste črnice, sivke, žvižgavke, vodomca, trstne strnade in druge. Izleti so namenjeni predvsem začetnikom. Dobimo se ob 9.00 na

parkirišču pri gramoznici. Podrobnejše informacije dobite pri vodji izleta (031 340 399). Za izlet se lahko prijavite na e-naslov: gregor.domanjko@gmail.com.

6. december 2015

(nedelja): Spoznavanje ptic v parku Tivoli (vodi Dare Fekonja)

Ko zima pokaže zobe, pticam v krmilnice nasujemo semena in opazujemo, katere se prihajajo hraniti. Tudi mi bomo pticam na sprehodu skozi mestni park privoščili kakšen priboljšek (prinesite s seboj pest sončničnih semen ali grobo zdrobljenih orehov) in prav mogoče je, da nam bo katera jedla iz roke.

Pridružite se nam ob 9.00 na parkirnem prostoru pred kopališčem v Tivoliju. Prosimo vas, da se za izlet prijavite vodji izleta na številko 041 513 440. Izlet je še posebej primeren za družine z otroki in začetnike. *Izlete v Tivoli sofinancira Mestna občina Ljubljana.*

6. december 2015

(nedelja): Ptujsko jezero (vodi Dominik Bombek)

Na tradicionalnem zimskem sprehodu po nabrežju Ptujskega jezera bomo lahko opazovali različne vrste ponirkov, rac in galebov, med njimi tudi redkejši goste s severa. Tisti, ki januarja sodelujete pri štetju ptic na vodnih površinah, lahko izlet izkoristite za osvežitev (pre) poznavanja vrst vodnih ptic. Izlet je del projekta LIVEDRAVA: Obnova rečnega ekosistema nižinskega dela Drave v Sloveniji (LIFE11 NAT/SI/882). Dobimo se ob 9.00 na Ptuj, pri mostu za pešce na desnem bregu Drave. Več informacij dobite pri vodji izleta (051 395 514).

13. december 2015

(nedelja): Spoznavanje ptic v Fazaneriji v Murski Soboti (vodi Robi Gjergjek)

Med sprehodom po parku Fazanerija, ki je ostanek poplavnih gozdov ob reki Ledavi s hrasti izjemnih dimenzij, bomo spoznavali pogoste vrste ptic, ki pozimi ostanejo pri nas ali priletijo iz severnejših krajev. Izlet je še posebej primeren za začetnike. Zbirno mesto je na parkirišču pred kopališčem ob 9.00. Ne pozabite na daljnogled in

priročnik o pticah. Podrobnejše informacije dobite pri vodji izleta (041 947 913). Za izlet se lahko prijavite na e-naslov: robi.gjergjek@gmail.com.

19. december 2015

(sobota):

Sečoveljske soline (vodi Tomaž Remžgar)

Sečoveljske soline so za ornitologe zanimive v vsakem letnem času. Poleg številnih zanimivih gnezdk, ki jih je mogoče opazovati v spomladanskem in poletnem času, lahko pozimi tu opazujemo prezimovalce, ki se k nam priselijo s severa. Na bazenih lahko tako opazujemo številne pobrežnike, čaplje in race, že skoraj vsako leto pa se jim pridružijo tudi gosti iz Sredozemlja, plamenci. Večkrat nam s ptičjim presenečenjem postreže tudi morje ob izlivu Dragonje, kjer se med številnimi polarnimi slapniki in vranjki skrivajo posamezni zlatouhi ponirki in rdečegrli slapniki. Odhod z osebnimi avtomobili iz Ljubljane je ob 7.30 izpred prostorov DOPPS na Tržaški cesti 2. Za izlet se obvezno prijavite organizatorju izleta Tomažu Remžgarju na telefonsko številko 041 329 889 ali e-naslov: tomaz.remzgar@siol.net.

DRUGI DOGODKI (STOJNICE, AKCIJE)

5. Pomurski ornitološki vikend v Negovi, 23. – 26. 10. 2015 (informacije Larisa Gregur: 051 364 012)

19. december 2015 (sobota): Predbožična DOPPS-ova stojnica v Murski Soboti in Ljutomeru (informacije Gregor Domanjko: 031 340 399, gregor.domanjko@gmail.com)

Naš program predavanj, izletov in akcij spremljajte tudi na spletni strani DOPPS, kjer ga redno posodabljam in dopolnjujemo!

Bliža se PTIČARIJADA 2015

Letošnja Ptičarijada bo na Primorskem, na območju občine Ilirska Bistrica, in sicer v soboto, 10. oktobra 2015. Tekmovalni del bo potekal dopoldan, srečanje ptičarjev, ki bo družabni del Ptičarijade, pa smo letos zaradi pravilne številke (ta je že sedma) razširili in bo potekal prek popoldneva in noči.

Druženje bo letos v Črnem dolu (zahodno od Sviščakov) ob taboriški koči, kjer bo mogoče tudi prespati. In kakor se za taboriški kraj spodobi, bo zvečer taborni ogenj ob poslušanju jele-novega ruka. Naslednji dan, v nedeljo, 11. oktobra dopoldne, pa se bomo pod vodstvom Tomaža Jančarja odpravili na lahkoten, prijeten izlet na Volovjo reber. Zaradi lažje organizacije družabnega dela dogodka vas prosimo, da se prijavite čim prej pri Katarini Denac na naslov katarina.denac@dopps.si. Za tekmovalni del je bil rok prijave 30. 9. Več informacij boste našli na spletni strani.

Tekmovanje seveda ni pogoj za srečanje, zato pridite, veseli vas bomo!

Mala bela čaplja (*Egretta garzetta*)

foto: Gregor Bernard

OKTOBER

1	če	
2	pe	
3	so	Evropski dan opazovanja ptic
4	ne	Evropski dan opazovanja ptic
5	po	
6	to	
7	sr	MARIBOR Galebi Slovenije (Matej Gamser)
8	če	
9	pe	
10	so	PTIČARIJADA 2015 (koordinira Katarina Denac)
11	ne	
12	po	
13	to	
14	sr	
15	če	
16	pe	
17	so	Obročkanje kraljičkov v Mostecu (Dare Fekonja)
18	ne	
19	po	
20	to	KOPER Indija (Tilen Basle)
21	sr	
22	če	
23	pe	5. Pomurski ornitološki vikend v Negovi
24	so	5. Pomurski ornitološki vikend v Negovi
25	ne	5. Pomurski ornitološki vikend v Negovi
26	po	5. Pomurski ornitološki vikend v Negovi
27	to	
28	sr	
29	če	
30	pe	
31	so	

NOVEMBER

1	ne	Spoznavanje ptic v parku Tivoli (Dare Fekonja)
2	po	
3	to	
4	sr	MARIBOR Zakaj v Sloveniji izginjajo travniške ptice (Tomaž Jančar)
5	če	LJUBLJANA Popotniki s posebnimi nahrbtniki (Katarina Denac)
6	pe	
7	so	Spoznavanje vodnih ptic na Soboški kamenšnici (Gregor Domanjko)
8	ne	
9	po	
10	to	KOPER Dejavnost zatočišča za zaščitene prostoživeče živali (Peter Maričič)
11	sr	
12	če	
13	pe	
14	so	
15	ne	
16	po	
17	to	
18	sr	
19	če	MURSKA SOBOTA Uničujot vpliv kmetijske politike na populacije travniških vrst ptic (Tomaž Jančar)
20	pe	
21	so	
22	ne	Spoznavanje ptic v mestnem parku v Ljutomeru (Nataša Bavec)
23	po	
24	to	
25	sr	
26	če	
27	pe	
28	so	
29	ne	
30	po	

DECEMBER

1	to	
2	sr	MARIBOR Od Sredozemskih solin do prevetrenih fjordov (Dejan Bordjan)
3	če	LJUBLJANA Od Sredozemskih solin do prevetrenih fjordov (Dejan Bordjan)
4	pe	
5	so	Spoznavanje vodnih ptic na Soboški kamenšnici (Gregor Domanjko)
6	ne	Spoznavanje ptic v parku Tivoli (Dare Fekonja) Ptujsko jezero (Dominik Bombek)
7	po	
8	to	
9	sr	
10	če	
11	pe	
12	so	
13	ne	Spoznavanje ptic v Fazaneriji v Murski Soboti (Robi Gjergjek)
14	po	
15	to	KOPER Morski psi v Jadranu (Lovrenc Lipej)
16	sr	
17	če	
18	pe	
19	so	Sečoveljske soline (Tomaž Remžgar) Predbožična DOPPS stojnica v Murski Soboti in Ljutomeru
20	ne	
21	po	
22	to	
23	sr	
24	če	
25	pe	
26	so	
27	ne	
28	po	
29	to	
30	sr	
31	če	

PROGRAM DOPPS oktober-december 2015

PREDAVANJA

KOPER

Kraj: Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper, Čevljarjska ulica 22, Koper

LJUBLJANA

Kraj: Prostori DOPPS, Tržaška cesta 2, Ljubljana
Čas: ob 19.00

MARIBOR

Kraj: Fakulteta za naravoslovje in matematiko, Koroška cesta 160, Maribor
Čas: ob 18.00

MURSKA SOBOTA

Kraj: Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota, Zvezna ulica 10, Murska Sobota
Čas: ob 18.00

Populacijski trendi zavarovanih vrst ptic so se izboljšali

// Neža Gregorič

Populacije številnih vrst ptic so v zadnjem stoletju zaradi sprememb rabe prostora, prekomernega izkoriščanja virov, klimatskih sprememb in razširjanja invazivnih vrst močno upadle. Zato so v večini evropskih držav sprejeli zakon, s katerim so zavarovali večino vrst ptic. Ta ukrep naj bi že kazal pozitivne spremembe. Medtem ko so se v Ameriki in zahodni Evropi odločili za varstvo ptic že zelo zgodaj, pa so v vzhodni Evropi z njim pričeli šele v zgodnjih 90. letih prejšnjega stoletja.

Primerjava med obdobjema pred in po varovanju

Da bi ugotovili, ali je varovanje ptičjih vrst uspešno, so raziskovalci primerjali populacijske trende zavarovanih in nezavarovanih vrst ptic med obdobjem 1970–1990 (obdobje brez varovanja) in 1990–2000 (obdobje varovanja) v desetih državah vzhodne Evrope.

Ali zavarovanje ptičjih vrst že kaže spremembe?

Rezultati so pokazali, da so se trendi upadanja zavarovanih vrst ptic upočasnili, trendi nezavarovanih vrst pa ostali nespremenjeni. Stanje zavarovanih, redkejših in bolj ogroženih vrst je bilo pred varovanjem bistveno slabše kot stanje nezavarovanih, splošno razširjenih vrst. Trendi kljub izboljšanju ostajajo negativni, zato je treba z varovanjem vrst in tudi njihovih življenjskih okolij nadaljevati. Morali bi se zavedati, da je upočasnjevanje upadanje lahko posledica že manjših populacij oz. številčnosti osebkov, zato je treba rezultate pojasnjevati s previdnostjo.

Strategije varovanja

Države so se odločile za različne strategije varovanja ptičjih vrst. Tiste, ki se odločajo za strategijo »ozke in globoke« zaščite (narrow and deep protection), varujejo le redke in ogrožene ter karizmatične vrste. »Široka in plitva« (broad and shallow protection) zaščita pa je strategija varovanja večine vrst, tudi neogroženih in splošno razširjenih vrst ptic. Različne strategije prinašajo tudi različne rezultate. Prvo omenjena zaščita je prinesla izboljšanje zavarovanih kot tudi nezavarovanih vrst, medtem ko druga strategija ni bila tako uspešna. Kljub temu pa avtorji menijo, da bi bila kombinacija obeh strategij najbolj primerna in uspešna. Splošno varstvo manj ogroženih vrst bi pomagalo pri ohranjanju stabilnosti populacij, bolj usmerjeno, intenzivno varstvo pa k ohranjanju oz. izboljšanju stanja redkih in ogroženih vrst. •

Zanimivosti:

V naravi so organizmi in njihovo okolje med seboj tesno povezani, zato ne smemo zanemariti vpliva številnih dejavnikov na rast ali upad populacij. Raziskovalci so s pomočjo modelov ovrednotili dejavnike z največjim vplivom na ptičje populacije. Poleg človeške dejavnosti vplivajo nanje tudi ohranjenost njihovega življenjskega prostora, vrsta prehrane, tip in lokacija gnezda, selitvena razdalja in življenjska usoda osebka. Razlogov za upad ali rast populacijskih trendov je torej veliko in jih zato ne smemo izključiti. Vzhodna Evropa je znana po relativno visoki stopnji biotske raznovrstnosti, zato je še toliko bolj pomembno, da jo ohranimo.

Vir:

- KOLEČEK, J. s sod. (2014): Birds protected by national legislation show improved population trends in Eastern Europe. – *Biological Conservation* 172: 109–116.

1: Med dejanskim in papirnatim varstvom: medtem ko se populacija ranljive male gosi (*Anser erythropus*) še vedno zmanjšuje, saj so kljub varstvenim ukrepom na gnezdiščih razmere na prezimovališčih v JV Evropi zaradi pomanjkljivega varstva slabe, pa se je populacijski trend pri beloličnih goseh (*Branta leucopsis*) obrnil zaradi učinkovitega varstva tako na zahodnoevropskih prezimovališčih. foto: Al Vrezec

1

2

Florence Merriam Bailey - prva aktivistka za zaščito ptic

// Petra Vrh Vrezec

1: Florence Merriam Bailey (1863–1948) foto: Kondorjev portret (1904) / Wikipedia

2: Florence se je odločno uprla prevzemanju moških imen pri ženskah. Ta svoj upor je opisala pri odstavku o samici modrega gozdičarja (*Dendroica caerulescens*), ki mora vse svoje žive dni nositi »moževo« neprimerno ime modri gozdičar, čeprav je od njega popolnoma drugačna - z olivno zelenim hrbtom in rumenimi prsmi. foto: Ed McVicker

Ena prvih vidnejših in neustavljivih bork za naravo je bila Florence Augusta Merriam Bailey (1863–1948), rojena na podeželju New Yorka. Strastna ornitologinja je svoje življenje posvetila opazovanju in varstvu ptic. Z zajetnim seznamom priročnikov in potopisnih knjig je bila tudi prodorna pisateljica tistega časa.

Njena zgodnejša leta

Florence je bila najmlajša od treh otrok, rojenih očetu Clintonu Levi Merriam in materi Carolini (Hart) Merriam v New Yorku. Tako pri njej kot pri osem let starejšem bratu Clintonu Hartu so starši, družina in prijatelji že zgodaj spodbujali zanimanje za naravoslovje in astronomijo. Tako se je Florence že med odraščanjem navduševala nad prstoživečimi živalmi, ki so obkrožale njen dom. Še posebej so ji bile ljube ptice. Zaradi šibkega zdravja se je izobraževala na privatni šoli v Utici v New Yorku, med letoma 1882 in 1886 pa na Visoki šoli Smith v Northamptonu. V času študija jo je zajela strast preučevanja ptic in opazovanja njihovega vedenja. Na ptice je gledala kot na živi zaklad, ki ga je treba preučevati v naravi, in ne kot na mrtve primerke, kakor jih je v tem času preučevala večina naravoslovcev v zasebnih ali redkih javnih muzejskih zbirkah. V svojih pozivih, naj ljudje pri opazovanju ptic raje uporabljajo daljnogled namesto puške, je bila celo pred Ludlowom Griscomom, terenskim ornitologom, ki je spodbujal določanje ptic po določevalnih znakih na terenu.

Aktivistka za zaščito ptic

Leta 1885 je začela pisati članke na temo zaščite ptic. Zgrožena je namreč opazovala novodobni modni trend –

ženske klobuke, okrašene s perjem ali celo nagačeno ptico. Za oskrbo te modne norosti so pobili pet milijonov ptic na leto. Zaskrbljeni znanstveniki so zato ustanovili Odbor za varstvo severnoameriških ptic. Odločena pomagati je Florence s podobno mislečimi prijatelji in sošolci ustanovila lokalno sekcijo društva Audubon na Visoki šoli Smith. V sklopu tega je organizirala »ornitološke sprehode« študentov z namenom ozaveščanja javnosti o pticah, s pomočjo 100 študentov razposlala 10.000 okrožnic in napisala protestne članke za različne časopise.

Tuberkuloza jo je le začasno ustavila pri nenehnih prizadevanjih za zaščito ptic. Ko se je njeno zdravje izboljšalo, se je leta 1889 z materjo pridružila bratu Clintonu, že uveljavljenemu naravovarstveniku, na potovanju po severozahodu, kjer je preučeval male sesalce. V tem času se je začelo njeno plodno »literarno obdobje«.

Opazna literarna dela

Komaj šestindvajsetletna (1889) je Florence v svoji prvi knjigi *Ptice skozi operni daljnogled* (*Birds Through an Opera Glass*) zbrala in dopolnila serijo člankov, objavljenih v časniku *Audubon Magazine*. V tem obdobju je bilo nekaj običajnega, da so pisateljice v želji, da bi bile uspešne, prevzemale moška imena. A Florence se je temu odločno uprla. Pri opisovanju samice modrega gozdičarja (*Dendroica caerulescens*) je v protest temu zapisala: »Tako kot druge dame mora tudi ta mala pernatá nevesta nositi ime svojega moža, čeprav je zanjo neprimerno. Kakšna krivica! Nedolžno bitje z olivno zelenim hrbtom in rumenimi prsmi mora biti vse svoje žive dni poznano kot

BIRDS OF VILLAGE AND FIELD

A Bird Book for Beginners

BY
FLORENCE A. MERRIAM

ILLUSTRATED

BOSTON AND NEW YORK
HOUGHTON, MIFFLIN AND COMPANY
The Riverside Press, Cambridge
1898

3

xxxiv FIELD COLOR KEY

2. Small; under parts white, with salmon-red patches on sides of breast, wings, and tail. Tail, when open, fan-shaped, showing salmon patches. p. 309. REDSTART.
1. Whole head not black.
3. CROWN BLACK.
4. Throat and breast black; forehead and cheeks yellow. p. 327. HOODED WARBLER.
4. Throat and breast yellow.
5. Back and under parts yellow.
6. Wings and tail black ('Wild Canary'). p. 145. GOLDFINCH.
6. Wings and tail not black. Migrant. p. 339. WILSON'S WARBLER.
5. Back olive; sides of throat black. Hunts near ground. Song, a loud ringing *klur-see, klur-see, klur-see*. p. 329. KENTUCKY WARBLER.
3. CROWN NOT BLACK.
7. Crown and throat red, breast black, belly yellow. p. 208. YELLOW-BELLIED WOODPECKER.
7. Crown and throat not red.
8. Rump conspicuously white or yellow.
9. Rump white, breast with black crescent. Large. p. 127. FLICKER.

4

modri gozdničar, in to samo zato, ker so najprej opisali obleko njenega zakonca!«

Potovanja na zahod so izboljšala njeno zdravje in omogočila nastanek številnih knjig. Svoje izkušnje v Utahu, južni Kaliforniji in Arizoni je zbrala v knjigah *Moje poletje v mormonski vasi* (*My Summer in a Mormon Village*; 1894), *Opazovanje ptic s konjskega hrbta* (*A Birding on a Bronco*; 1896) in *Ptice podeželja in njiv* (*Birds of Village and Field*; 1898). Slednja je postala eden prvih ameriških ptičjih priročnikov za ornitologe začetnike s preprostimi terenskimi določevalnimi ključi in ilustracijami.

Strokovno dopolnjevanje s svojim možem

Ob koncu potovanj se je Florence preselila in ustalila pri bratu v Washingtonu. Decembra 1899 se je poročila z bratovim prijateljem Vernonom Baileyem, prav tako naravovarstvenikom. Skupaj sta prepotovala favnistično in floristično slabo raziskani ameriški zahod, pri čemer je on zbiral in raziskoval sesalce, plazilce, rastline in ptice, ona se je osredotočila na ptice. Objavila je okoli 100 člankov, večinoma za ornitološke revije, in deset knjig. Med bolj opaznimi sta bili *Priročnik ptic zahodnih ZDA* (1902) in *Ptice Nove Mehike* (1928).

Na prelomu stoletja je bilo še vedno v modi nošenje okrasnih ptic na klobukih. Florence se je še vedno bojevala proti temu in izobraževala ljudi ter jih opominjala na vrednost ptičjih življenj. Končno so sprejeli zakon, da je meddržavna ladijska odprema ptic nezakonita. To je bil prvi korak za zaustavitev masakra in zmanjšanje števila žrtev, zlasti med vodnimi pticami, kot so pelikani

in ponirki. Poleg zakona so nadaljnja izobraževanja ter sprememba modnega stila zaustavila pobijanje ptic za namene dekoracije klobukov.

Florence Augusta Merriam Bailey je bila ženska »začetkov«. Kot prva ženska je leta 1885 postala pridružena članica Ameriške ornitološke zveze (AOU), prva ženska članica upravnega odbora AOU (1929) in prva ženska prejemnica medalje William Brewster Memorial Award AOU (1931), ki so ji jo podelili za knjigo *Ptice Nove Mehike*. Bila je tudi članica ornitoloških klubov Cooper in Wilson ter ustanovna članica kolumbijske sekcije društva Audubon. Znani ekolog in zoolog Joseph Grinnell je leta 1908 njej v čast poimenoval pisano kalifornijsko gorsko sinico *Poecile gambeli baileyae*. Umrla je 22. septembra 1948 v Washingtonu. •

Zanimivosti:

- Brat Clinton Hart Merriam (1855–1942) je bil imenovan za prvega vodjo Zveznega biološkega monitoringa (U.S. Biological Survey), ki se je kasneje prelevil v Zvezno agencijo za okolje (U.S. Fish and Wildlife Service). Prav tako je leta 1888 pomagal pri ustanovitvi društva National Geographic.
- Drugi brat Charles Collins Merriam (1850–1931) je postal znan po konceptu življenjskih območij. Ugotovil je namreč, da so temperaturne oziroma podnebne razmere glavni mehanizem pri razporejanju rastlin in živali v naravi.

3: Naslovnica njene popularne knjige *Ptice podeželja in njiv* (*Birds of Village and Field*; 1898) – ameriški ptičji priročnik za začetnike

4: Notranjost knjige *Ptice podeželja in njiv* s preprostimi terenskimi ključi in ilustracijami

Jesenska opazovanja v naravi

// Špela Ambrožič, Mojca Jernejc Kodrič, Franc Pohleven, Metka Škornik, Petra Vrh Vrezec

v gozdu

kratkoprsti plezalček (*Certhia brachydactyla*)

Ta spretni plezalec se po drevesih navadno vzpenja okoli debla v spiralah od spodaj navzgor in se pri tem opira na svoj rep. Kratkoprsti plezalček je sestrška vrsta dolgoprstega, vendar je v Sloveniji bolj razširjen in vezan predvsem na svetle nižinske mešane in listnate gozdove, parke in visokodebelne sadovnjake. Po videzu sta si vrsti precej podobni, kratkoprsti je temnejši in ima daljši kljun od dolgoprstega plezalčka, ki naseljuje višje lege. Bolj zanesljivo je ločevanje vrst po dolžini napeva, ki je pri kratkoprstem trikrat krajša, traja okoli ene sekunde, in preprostejša, predvsem pa znatno tišja in zato manj slišna. foto: Tomi Trilar

gozdna voluharica (*Myodes glareolus*)

Kje to voluharico z značilno rdečerjavim hrbtom lahko srečamo, nam izda že njeno ime. Živi predvsem v listnatih in mešanih gozdovih z gosto podrastjo, pa tudi v grmičevju in živih mejah. Opazimo jo lahko, kadar na gozdnih tleh urno išče hrano ali spretno pleza po drevesih in grmih. Dejavna je ponoči in podnevi, še najbolj pa v mraku. Jeseni je pri iskanju hrane še posebej prizadevna, saj si pripravlja zaloge za zimske dni. Teknejo ji semena, plodovi in druga rastlinska hrana, glive ter nevretenčarji. Tik pod površjem koplje rove, skozi gosto podrast pa se giblje po utečenih prehodih. foto: Tomi Trilar

ob vodi

čopasta čaplja (*Ardeola ralloides*)

Nevpadljiva čaplja rjavo-drap barve je samotna ptica. Navadno čaka v zasedi, zavetju gostega trsja nad vodo ali na kupu plavajočega rastlinja, da mimo priplava riba, vodna žuželka, še bolj pa ji gredo v slast žabe in druge dvoživke. Pogosto se zadržuje tudi med pasočo se živino. V jesenskih mesecih postaneta njena glava in zunanji del vratu progasta, medtem ko sta v času svatovanja bolj okrasto-rumena. V času gnezditve so čopasto čapljo opazovali na Ljubljanskem barju, Cerkniškem jezeru, v Račah in Radomljah, nedavno pa še v Škocjanskem zatoku, Ormožu in na Medvedcah, a njene gnezditve niso potrdili. foto: Alen Ploj

črni potapnik (*Hydrophilus piceus*)

V bogato zarasli stoječi vodi živi eden največjih hroščev pri nas, ki pa je navkljub svoji velikosti za marsikoga neopazen. Zraste do pet centimetrov in se skriva v vodnem rastlinju, kjer se prehranjuje. Ker lahko leti, se lahko preseli v drugo vodno telo. V Sloveniji je redka vrsta. Najpogosteje jo najdemo v vzhodni Sloveniji ob reki Muri, kjer so še ohranjeni številne mrtvice, mrtvi rokavi in opuščene gramoznice. Vrsto vse bolj ogroža uničevanje vodnih teles, predvsem zaradi ribolovnih in kmetijskih dejavnosti. Če jih ne bomo varovali, bo morda črni potapnik ostal neopazen za vedno. foto: Al Vrezec

na travniku

beločela gos (*Anser albifrons*)

Srečanje z beločelo gosjo v Sloveniji ni prav pogosto. Mogoče je sicer od pozne jeseni do pomladi, a večina opazovanj je januarskih, ko so vodna telesa v vzhodnejših in severnejših krajih od nas zamrznjena. Severno gostjo prepoznamo po vpadljivi široki belini okoli korena kljuna in črnih lisah po trebuhu. Pri nas v manjših jatah redno prezimuje le ob Ormoškem jezeru, občasno pa tudi na Ptuj-skem jezeru in drugih bližnjih akumulacijah, v Sečoveljskih solinah, Škocjanskem zatoku ipd. Podnevi se hrani na njivah ter travnikih, zvečer pa v jatah odleti prenočevat na odprte vodne površine.
foto: Duša Vadnjaj

jesenski podlesek (*Colchicum autumnale*)

Jesen je tu. V sivini jutra med travami otaviča zbuja pozornost nežno vijolični cvetovi jesenskega podleska. Posamič, v parih, redko so v troje. Zaman iščemo zelene liste. Ti bodo poglani spomladi, med njimi pa se bodo razvile semenske glavice. Kmetje ga niso veseli. Ve se, rastlina je strupena, že pet gramov semena je smrtni odmerek za odraslega človeka. Strupeni so tudi živi. Mnogi se spomnimo, kako smo pobirali napol suhe rastline med senom, preden so ga spravili za zimsko hrano živali. A kar je strup, je tudi lek. In res ga, le v standardiziranih pripravkih, uporabljajo tudi danes, za zdravljenje putike, recimo.
foto: Tone Trebar

okoli našega doma

planinska kavka (*Pyrrhocorax graculus*)

Družabna rumenokljuna, oranžnonoga vrana je prebivalka visokogorja nad gozdno mejo. V jesensko-zimskih mesecih v jatah po nekaj deset osebkov dnevno priletava v doline, kjer se prehranjujejo. Najbolj znana kraja, kamor se planinske kavke priselijo že jeseni in ostanejo vso zimo, sta Kranjska gora in Mojstrana. V gorskem svetu, kjer je človek stalno naseljen, so te selitve manj pogoste zaradi zadovoljive količine hrane. Pri nas v alpskem visokogorju gnezdi od 800 do 1.200 parov te zaupljive spremljevalke planincev, vajene hrane iz planinskih nahrbtnikov.
foto: Vlado Jehart

siva hišna goba (*Serpula lacrymans*)

Siva hišna goba ali solzivka je zelo nevarna razkrojevka vgrajena ga lesa, zato jo splošno imenujejo hišni lesomor. V zatohlih, vlažnih prostorih razvije na površini lesa bujno belo puhasto podgobje in tako razkroja lesene strope, tramove, podboje vrat, okenske okvirje, pohištvo, parket ipd. S sivimi rizomorfi (vrvičaste tvorbe podgobja) se siva hišna goba z mesta okužbe razširja pod ometom, parketom, različnimi sintetičnimi talnimi oblogami na vse predmete iz lesa in celuloze, celo v temelje in zidove. Z razkrojem lesa si sama ustvarja vodo, zato je z izsušitvijo ne moremo uničiti in je za zatrtje potrebna strokovno zahtevna temeljita sanacija.
foto: Franc Pohleven

1

2

3

4

Mladi ornitologi raziskovali ptice Pomurja in Slovenskih goric

// Tilen Basle

1: Udeleženci in mentorji na brodu čez reko Muro v Ižakovcih
foto: Tilen Basle

2: Pri raziskovanju gnezd bele štokrlje (*Ciconia ciconia*) smo si pomagali z radijsko vodenim helikopterjem – dronom.
foto: Jošt Rovtar

3: Takšni prizori so bili letos redki – gnezdo bele štokrlje s štirimi mladiči.
foto: Jošt Rovtar

4: Velikokrat je potrebna improvizacija, da dosežemo tisto, kar želimo videti.
foto: Julija Jelatancev

Med 29. junijem in 3. julijem 2015 je 25 mladih ornitologov pod vodstvom mentorjev raziskovalo ptice in naravo Pomurja ter Slovenskih goric. Raziskovanje je potekalo v sklopu Mladinskega ornitološkega raziskovalnega tabora Štrk 2015, ki ga je organiziralo Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije v sodelovanju z Zvezo za tehnično kulturo Slovenije.

Šest delovnih raziskovalnih skupin

Na taboru so udeleženci spoznavali različne vrste ptic in njihova življenjska okolja. Poseben poudarek je bil na pomenu le teh, saj so mnoga med njimi ogrožena, s tem pa tudi njihovi prebivalci. Med taborom je delovalo šest raziskovalnih skupin, pri čemer se je vsaka lotevala svoje tematike. Raziskovali smo ptice Ledavskega jezera, sove Pomurja, rjavega srakoperja (*Lanius collurio*), smrdokavro (*Upupa epops*) ter belo (*Ciconia ciconia*) in črno štokrljo (*C. nigra*). Mladi so pri delu pokazali izjemno vnemo in zanimanje, energija pa jim ni pošla tudi po večerni nogometni tekmi, ki smo jo v času tabora morali ponoviti še nekajkrat. Izkazalo se je, da je nogomet še zmerom najpopularnejši šport, saj so se igri pridružile tudi punce.

Načrtovanje raziskovalnega dela, terensko delo, obdelava podatkov, predstavitev rezultatov in javno nastopanje so le nekatere izmed spretnosti, ki jih obvladajo mladi udeleženci tabora. Ob vsem tem so se seveda zelo zabavali in ob prijetnem druženju izmenjavali izkušnje.

Drobec dogajanj s tabora

»Skupina za smrdokavro je na Goričkem pregledala večino že znanih letošnjih lokacij gnezd smrdokavre, a žal nismo mogli potrditi nobenega drugega gnezdenja te vrste. Našli smo eno aktivno gnezdo v gnezdilnici na drogu, kjer so bili vsaj trije mladiči,« je o delu skupine povedala Barbara Robnik, mentorica skupine.

Skupina mentorja Alena Ploja je čez dan raziskovala ptice Ledavskega jezera, ponoči pa se je osredotočila na iskanje pegaste sove v Pomurju. Alen je o iskanju pegaste sove (*Tyto alba*) povedal: »Nočni popisi so potekali od 22. ure dalje, ko se je že dodobra stemnilo. Popisne točke smo čez dan določili s pomočjo zemljevidov ter starih podatkov, kjer je sova že bila opažena. S pomočjo posnetka smo na točkah izzivali pegasto sovo. Ugotovili smo, da je sova že precej redka, saj smo zabeležili samo dva osebka, ki sta se burno odzvala v Beltinškem gradu.«

Že vrsto let zapored na taborih raziskuje skupina, ki se ukvarja s popisom rjavega srakoperja, vrste, ki je zaradi načina kmetovanja vse bolj ogrožena. O rezultatih tokratnega popisa nam je več zaupal mentor skupine, Dejan Bordjan: »Skupaj smo popisali 58 parov rjavih srakoperjev, s čimer smo izračunali gnezditveno gostoto – 1,3 para/10 ha. Gre za eno višjih gostot v Sloveniji. Višja je bila doslej zabeležena na območju Movraške uvale leta 2011 (1,9 para/10 ha) in na območju planot severnega dela Notranjskega regijskega parka leta 2007 (1,6 para/10 ha). Podobna gostota (1,2 para/10 ha) je bila zabeležena tudi leta 2003 na območju Krajinskega parka Šturmovci ter na kopenskem delu zadrževalnika Medvedce pri Pragerskem.«

Novе generacije, ki bodo skrbele za ohranjanje narave

Udeleženci so svoje delo na taboru predstavili javnosti v petek, 3. julija 2015, v Lovenjakovem dvoru v Polani, kjer so bili tudi nastanjeni. Njihova odkritja so bila izredno zani-

1

miva in bodo pripomogla k boljšemu poznavanju kot tudi varovanju raziskovanih območij. Tako so mladi na primer ugotovili, da je letošnje leto za podmladek bele štokrlje zelo slabo, prav nasprotno pa travniki in pašniki ob Murški šumi skrivajo za slovenske razmere veliko število rjavih srakoperjev. S takšno vnemo in željo po znanju mladih smo v prihodnje lahko brez skrbi za naše naravovarstvo, ali kot je na zaključni prireditvi povedal direktor DOPPS, dr. Damijan Denac, »je samo še vprašanje časa, kdaj bomo v Sloveniji doživeli zeleni preobrat, ki ga še kako potrebujemo«.

Telemetrija velikih skovikov na Goričkem

// Katarina Denac

Konec junija in v začetku julija smo pet velikih skovikov (*Otus scops*) opremili z GPS sledilnimi napravami (oddajniki). Nadeli smo jim imena grških boginj (Artemida, Demetra, Hera) in boga (Apolon), le eno samico smo imenovali po mitološki lepotici Heleni. Skoviki nam bodo pomagali pridobiti informacije o prehranjevalnih življenjskih prostorih.

Prednosti novejšje telemetrije

S pomočjo VHF (radijske) telemetrije smo skovikova prehranjevališča sicer že raziskovali v letih 2012 in 2013, vendar nam metoda zaradi številnih struktur v pokrajini, ki so motile signal oddajnikov, ni omogočala zajemanja natančnih lokacij. Prednost GPS pred VHF oddajniki je tudi v bistveno manjšem terenskem naporu, saj GPS oddajniki samodejno beležijo lokacije. GPS oddajniki, ki

smo jih uporabili, so trenutno najmanjši, kar jih izdelujejo. Majhnost oddajnika seveda vpliva tudi na njegovo življenjsko dobo, tako da smo naše skovike vnovič ulovili po 6-14 dneh, ko se je iztekla njihova 5-7 dnevna življenjska doba. Oddajnike smo jim sneli in pretočili podatke.

Uspešnost delovanja oddajnikov

Pri ponovnem ulovu velikih skovikov smo bili uspešni pri vseh štirih samicah, a žal ne pri samcu. Apolona smo pri ulovu z oddajnikom opremili 50 metrov od aktivnega gnezda, zato smo sklepali, da gre za njegovo gnezdišče. Žal se je kasneje, po številnih poskusih ponovnega ulova, pokazalo, da je šlo očitno za klateškega samca, ki se je na dan opremljanja le smukal okoli gnezda in bil pri tem ujet. Kasneje pa se je potepel kdo ve kam. Manj smo bili navdušeni ob dejstvu, da sta dve samici (Demetra in Helena) s kljunom poškodovali svoja oddajnika do te mere, da so bili podatki neuporabni. Rešiti ju ni mogel niti dobavitelj. Uporabne podatke smo torej dobili le z oddajnikov dveh samic, Artemide in Here, ki pa sta svojo nalogo opravili odlično. Dobili smo zanimive podatke, ki jim bomo dodali še podatke Afrodite, samice, ki smo jo testno opremili leta 2014.

Kaj nam razkrivajo podatki oddajnikov?

Podrobne analize pridobljenih podatkov sicer še nismo napravili, vendar pa so nekatere stvari jasne že na prvi pogled. Očitno je, da veliki skoviki za lov potrebujejo preže – to so lahko drevesa, ograje, količki, stebri električne napeljave, strehe in druge visoke strukture. Večino svojega plena ujamejo v polmeru do 300 metrov od gnezda, kar drži celo za rekorderko Hero, katere največja razdalja do prehranjevališča je znašala 1,9 kilometra. Vse tri samice so se največ časa zadrževale po robnih življenjskih prostorih – drevesne in grmovne mejice, travnati pasovi med njivami, robovi med njivami in travniki – lovile pa so tudi na travnikih, zaraščajočih se površinah, v vinogradih, na dvoriščih, kolovozih in redko na njivah. Z raziskavami, opravljenimi v projektu Upkač pred dvema letoma, smo ugotovili, da se veliki sko-

1: Samica velikega skovika (*Otus scops*) Artemida je bila prva, ki smo ji namestili oddajnik. foto: Benjamin Denac

1: Zuri in Fortuna z oddajnikoma nam bosta pomagali razkrivati selitvene poti slovenskih belih štokelj (*Ciconia ciconia*).
foto: Katarina Denac

2: Štoklji sta iz gnezda prvič poleteli 29. julija ter Evropo v sredini avgusta zapustili prek Bosporja.

viki na Goričkem prehranjujejo s kobilicami dolgotpalčnicami, poljskimi murni, bramorji, redkeje pa z ličinkami žuželk in odraslimi nočnimi metulji. Zanimiv je bil ponovni ulov Here, saj je skupaj z njo v mreži za lov ptic obležal tudi bramor, ki ga je prinesla mladičem.

Po analizi vseh podatkov, ki smo jih pridobili v sklopu projektov Gorički travniki (Program finančnega mehanizma EGP 2009-2014) in Upkač, bomo lahko natančneje opredelili prehranjevalni življenjski prostor te ogrožene sove in s tem prispevali k oblikovanju učinkovitih varstvenih ukrepov zanjo.

na primer Murska ravan, njen gnezditveni uspeh slabša, vedno manj pa je tudi zasedenih gnezd. V nasprotju s tem pa se bele štoklje na novo koloniziranih območjih (npr. Dolenjska, Gorenjska, Notranjska) očitno dobro počutijo, saj se tu njihovo število povečuje, dober pa je tudi gnezditveni uspeh (število poletelih mladičev). Tudi Zuri in Fortuna sta se izvalili na območju, ki so ga bele štoklje kolonizirale šele v zadnjih 10-15 letih.

Pot v Afriko

Zuri in Fortuna sta iz gnezda prvič poleteli 29. julija, nato pa naslednje tri dni ponovno večji del dneva ostajali na gnezdu, najbrž v upanju, da ju bodo starši hranili še naprej. Ker odrasle bele štoklje mladiče prisilijo k poletanju tako, da jih stradajo, sta Zuri in Fortuna od 2. avgusta dalje pričeli s krajšimi premiki na travnike in njive v neposredni okolici svojega domačega gnezda. Že čez dober teden (10. 8.) pa se je začela njuna prava selitvena pot, saj sta odleteli na zahodni del Šentjernejskega polja in tam preživeli še ves naslednji dan. Nadaljnjih 9-10 dni sta sprva povsem skupaj, nato pa od severne Bolgarije ločeno dosledno leteli v jugovzhodni smeri ter Evropo zapustili prek Bosporja (Fortuna, 20. 8.) oziroma prek Marmarskega morja (Zuri, 19. 8.). Videti je, da se jima je od Bolgarije naprej bolj mudilo, saj sta preleteli približno 100 kilometrov na dan več kot poprej (skupna dnevna pot je tako znašala okoli 250-350 kilometrov). Štoklje se selijo predvsem ob pomoči vzgornjnikov (toplega zraka, ki se dviga), s katerimi najprej krožeč »naberejo višino«, nato pa odletijo v zeleno smer. Njihove hitrosti niso rekordne, vendar pa s takšnim letom prihranijo veliko energije. V zgolj nekaj dneh sta Zuri in Fortuna s hitrostjo 30-50 km/h preleteli nemirno območje Bližnjega vzhoda, prečkali Rdeče morje ter tako prileteli na afriška tla, v Egipt. Njuna pot južno se je nadaljevala vzdolž reke Nil, nato pa sta pri kraju Abu Simbel, znanem po dveh ogromnih kamnitih staroegipčanskih templjih, zavili v jugozahodno smer. V začetku septembra sta bili obe v Čadu, v pasu Sahela. Zanimivo je, da imata kljub ločeni poti očitno v sebi zapisan zelo podoben končni cilj.

Zuri in Fortuna, beli kraljci v črni Afriki

// Katarina Denac

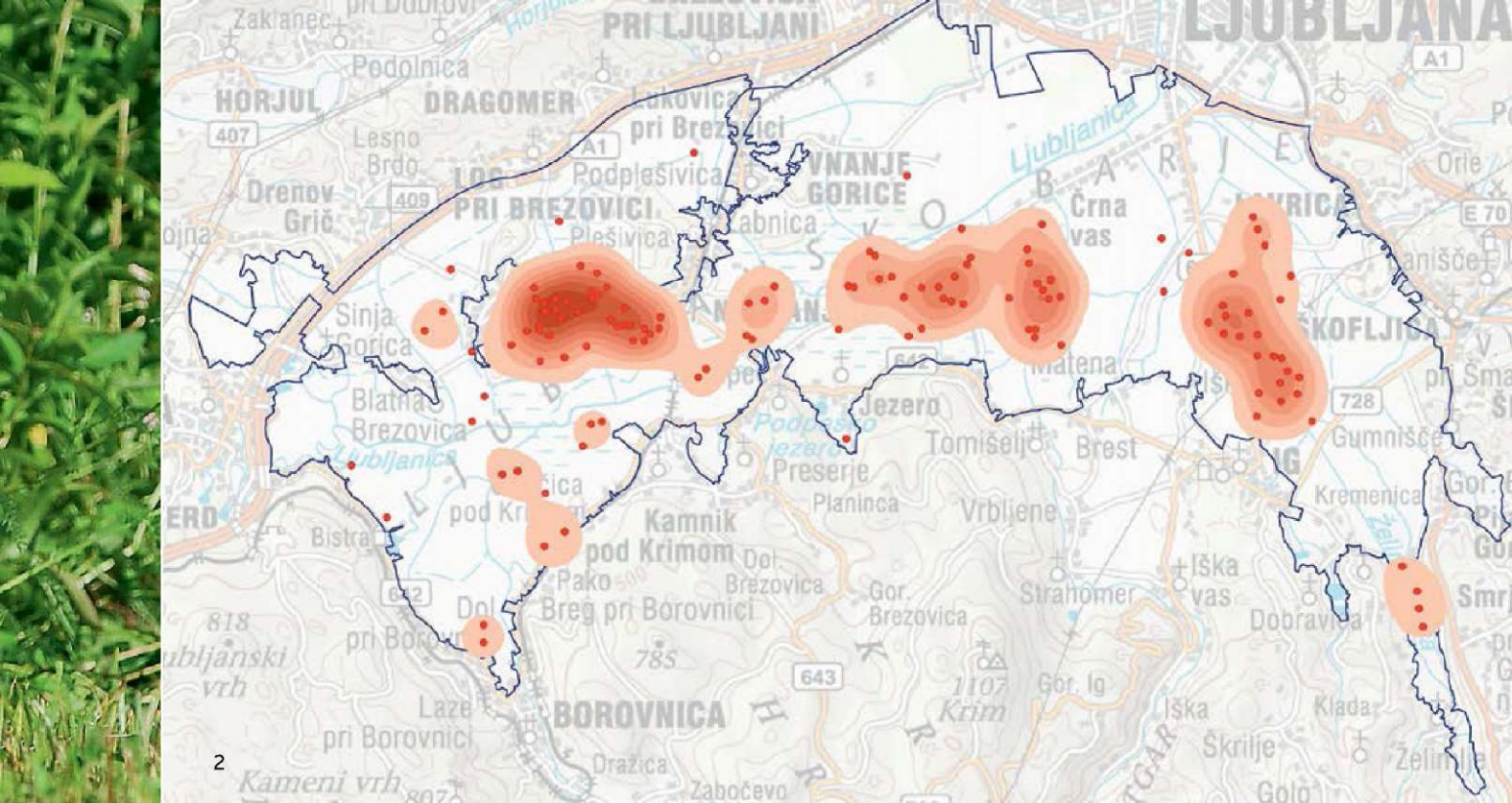
Prvi slovenski beli štoklji, opremljeni s sledilno napravo GPS

V začetku julija smo v Ponovi vasi pri Grosupljem ob pomoči obročkovalca Pavleta Štirna z GPS-sledilno napravo (oddajnikom) opremlili dve mladi beli štoklji (*Ciconia ciconia*). V upanju, da ju bosta pozitivni imeni varovali na težavni poti, smo ju poimenovali Zuri, kar v svahiliju pomeni »kraljica«, ter Fortuna. Pomagali nam bosta pri razkrivanju selitvenih poti slovenskih belih štokelj, za katere je bilo doslej s pomočjo sicer obsežnega obročkovanja mladičev zbranih le malo podatkov.

S pomočjo vsakoletnega popisa te vrste v Sloveniji ugotovljamo, da se na tradicionalno zasedenih območjih, kot je

Kako naprej

Pričakujemo, da se bosta Zuri in Fortuna ustalili v pasu Sahela, kjer lahko ostaneta tudi do tri leta. Približno toliko namreč traja, da štorčle spolno dozori. Nekatere se na gnezdišča vrnejo tudi prej in celo oblikujejo pare, ki pa gnezda zasedejo pozno v sezoni in praviloma nimajo mladičev. Nekatere druge mlade štorčle, ki se predčasno vrnejo iz Afrike, pa se združujejo v jate nekaj deset osebkov, ki se nato vso gnezditveno sezono klatijo naokrog po Evropi in jih je mogoče opazovati tudi po različnih koncih Slovenije. Oddajnika na naših štorčljah bi zaradi napajanja s sončno energijo načeloma lahko zdržala neomejeno dolgo, zato upamo, da bomo lahko čez nekaj let spremljali tudi njuno povratno selitev v Evropo. Spremljanje njunih poti v Afriki pa bo verjetno precej oteženo. Največja omejitev za redno sprejemanje zabeleženih lokacij je pokritost s signalom GSM, ki je slaba predvsem v naseljenih predelih, teh pa je tam veliko.

Raziskavo nam je finančno omogočila družba Comita d.d. v okviru združenja EBC (European Business Congress).

Kako letos kaže koscu na Ljubljanskem barju

// Tomaž Jančar in Tanja Šumrada

Letošnji popis koscev (*Crex crex*) na Ljubljanskem barju razkriva, da se je njegov življenjski prostor močno skrčil. Na Barju so le še tri nekoliko večja območja s pomembnim deležem primerne življenjskega prostora za kosca, in sicer ob reki Iščici, okrog Naravnega rezervata Iški morost in vasi Lipe ter med Bevkami in Notranjimi Goricami.

Ljubljansko barje je že vrsto let pod posebnim drobnogledom ornitologov, saj gre za eno izmed najbolj dragocenih območij za travniške in druge vrste ptic kmetijske kulturne krajine pri nas. Tukaj med drugim prebiva tudi največja slovenska populacija koscev, saj jih na barjanskih mokrotnih travnikih gnezdi skoraj polovica. Prostovoljci na društvu število pojočih samcev preštejejo vsako leto že od leta 2002, dvakrat pa smo jih tudi v 90. letih.

V letošnjem popisu smo zabeležili 126 pojočih samcev, kar je nekoliko več kot zadnja leta. To verjetno lahko pripišemo predvsem dejstvu, da smo letos popise opravili časovno bolj skoncentrirano in prej, ko je bilo pokošenih še nekoliko manj travnikov. Sadove so obrodile tudi spomladanske delavnice za popisovalce, ki so prispevale k bolj natančnemu določanju lokacij. Velik del ploskev je bil namreč popisovan s pomočjo naprav GPS ali triangulacije. To je zelo pomembno, saj bomo tako lahko natančneje analizirali, kaj se je s temi travniki dogajalo v teku leta in koliko koscev sploh lahko uspešno gnezdi.

Za kosce je na Ljubljanskem barju vse manj prostora

Žal je populacija koscev na Barju od začetka 90. let upadla že za skoraj polovico, nič bolje pa ne kaže tudi na večini drugih pomembnejših območjih zanje v državi. Glavni vzrok za nazadovanje je intenzivno kmetijstvo, v zadnjih letih na Ljubljanskem barju predvsem v obliki intenzifikacije ekstenzivnih travnikov in zgodnje košnje, ki koscu ne omogoča niti vzreje prvega legla.

Z namenom večjega razumevanja vpliva intenzifikacije rabe travnikov na koščevo populacijo smo zato na društvu hkrati s popisi koscev tudi letos organizirali popis pokošenosti travnikov in rabe drugih zemljišč, s čimer želimo posredno raziskati njihov gnezditveni uspeh. Te podatke ornitologi trenutno še analizirajo, zato bodo rezultati znani pred koncem leta. ●

1: Število pojočih samcev koscev (*Crex crex*) se je na Ljubljanskem barju, najpomembnejšem območju zanje v Sloveniji, od začetka 90. let že skoraj prepolovilo. foto: Iztok Geister

2: Pojavljanje kosca na Ljubljanskem barju v letu 2015 (rdeče pike) ponazarjajo pojoče samce (kombinacija lokacij iz obeh popisov), rjavkasta polja pa zgostitve koscev po kernelovi metodi.

Častitljivo stara gnezdilnica za povodnega kosa

Daljnega leta 1985 sem pod betonski most na Bresterniškem potoku, v kraju Šober na Kozjaku, namestil iz lesa izdelano gnezdilno nišo za povodnega kosa (*Cinclus cinclus*). Gnezdilnico sem namestil meseca marca in čez nekaj dni jo je povodni kos že našel ter imel v njej gnezdo, kasneje pa tudi mladiče. Od tega leta dalje v gnezdilni niši gnezdi vsako leto. Običajno ima dva zaroda na leto, prvega aprila in drugega junija. Gnezdilnica doslej še ni bila zamenjana z novo, torej služi namenu že vseh 31 let.

Franc Bračko, 28. maj 2015

Postovke spet gnezdijo

Začelo se je pred nekaj meseci z glasnim vreščanjem, ki je opozarjalo na vrnitev postovk (*Falco tinnunculus*) na njihovo gnezdišče v središču Ljubljane. Oddahnila sem si, saj skorajda nisem imela več upanja, da bodo še kdaj prišle. Sprva sem videvala le odrasle ptice, nato pa sem 16. junija opazila štiri operjene mladiče, ki so radovedno kukali iz line. Neverjetno, že več let zapored postovke gnezdijo na istem mestu, to je v lini na stavbi nasproti nas. Ko se je mladičem letalno perje dokončno razvilo, so se lotili praktičnega dela – letenja. Starši so jim zamahovanje s perutmi spodbudno "demonstrirali", mladiči pa so jih opazovali iz line. Sami so preleteli le nekaj metrov, vendar sem prepričana, da jim je kasneje uspelo kaj več, saj jih v začetku julija nisem več opazila. Najbrž so odleteli nekam drugam, kjer bodo prihodnje leto sami postali starši.

Uma Jordan Ferbežar, 28. julij 2015

»Naravovarstvena« parodija

Triglavski narodni park je gotovo najprimernejše mesto pri nas, kjer lahko okusimo pravo visokogorje. Ena izmed točk, kjer kar najhitreje pridemo do pravega visokogorja, je z gondolo povezana planina Vogel, kamor smo se odpravili avgusta letos. Ob dejstvu, da gre za smučišče, nas opustošenje, ki ga zavoljo adrenalinskega sproščanja in komercializacije tu srečamo pozimi in poleti, ne preseneti. A ko smo se odpravili po razritem terenu do Orlovih glav, smo naleteli na nenavadno absurden napis sredi razritega terena: "Prosimo, da ne hodite po travi." Na verjetno neavtohtono zasajeni trati, po kateri bodo pozimi spet vozile trume smučarjev in na kateri buldožeriranje zadnjih planik in encijanov ni kaka večja težava, je tak napis ironična naravovarstvena parodija, ki si jo kanijo privoščiti sredi našega edinega narodnega parka. Tudi naravovarstvo skozi različne oči je očitno videti različno!

Al Vrezec, avgust 2015

Napadeni pušpan so rešili vrabci

Naš pušpan so spomladi napadle gosenice tujerodne pušpanove večje (*Cydalima perspectalis*) in nisem vedel, kaj naj naredim, da bi ga rešil. Čez nekaj dni sem opazoval, kako iz grma izletavajo domači vrabci (*Passer domesticus*). Nenadoma mi je padlo na pamet, da bi vrabce izkoristil za reševanje pušpana. Da bi jih čim dlje časa zadržal v grmu, sem jim na dveh mestih na tleh pod grmom nastavljal pšenico in sončnice. Po enem tednu je pušpan kar »cvetel« od vrabcev. Začel je zeleneti na več mestih in kazalo je, da se nam ga je skupaj z vrabci posrečilo rešiti, zato sem nehal nastavljal hrano k pušpanu. Čez poletje me nekaj tednov ni bilo doma in ko sem se vrnil, nisem mogel verjeti svojim očem. Od pušpana so ostale le gole veje. Ker mene in vrabcev ni bilo doma, so gosenice po mili volji »plesale« po pušpanu, kot pravi slovenski pregovor.

Aleksander Prítekelj, september 2015

foto: Jani Vidmar

Žalostna zgodba, ki jo piše narava

// Jani Vidmar

Tokrat pišem o grenki zgodbi, ki je ves čas skrita našim očem in jo piše narava. Veselje je bilo nepopisno, ko sem 13. junija ob pregledu gnezdilnice na Ancovcu po štirih letih spet našel velikega skovika (*Otus scops*). Samica je izlegla tri jajca, iz katerih so se potem izvalili trije snežno beli mladički (na sliki). Vse je potekalo brez težav.

Konec julija sem bil zadovoljno prepričan, da so mladiči uspešno zapustili gnezdilnico, saj so že nekaj dni pred tem posedali na izhodu. Ko pa sem doma pregledal posnetke iz kamere, ki je ves čas beležila dogajanje na gnezdilnici, se je zadovoljstvo spremenilo v žalost in bes. Tik pred odhodom skovikcev iz gnezdilnice jih je izsledila kuna in zgodba se je gotovo vsaj za enega od njih končala tragično. Glavnega igralca v filmu je doletela usoda mladih uspešnih hollywoodskih igralcev - tragična pre-zgodnja smrt. Sam sicer še vedno, morda lažno, upam, da je vsaj eden od mladičev zapustil gnezdilnico še pred prihodom kune na sceno.

Odrasel par se še vedno občasno ob večerih oglašja na vrhu Ancovca in me navdaja z upanjem, da hrani in uči lova morebitna preostala mladiča ... Brez kamere bi bila sicer realnost prav takšna, a jaz bi vendarle živel v prijetni utviri, da je moja gnezdilnico zapustilo še eno uspešno leglo. ●

Bushnell

&

predstavljata ugodnost za člane

Komplet I. iz serije

ELITE

Daljnogled Elite
8x42, 620142ED:
650,00 EUR

Spektiv Elite
20-60x80, 784580:
1450,00 EUR

Cena kompleta (- 30%) znaša 1470 EUR

Komplet II. iz serije

LEGEND
ULTRA-HD

Daljnogled Legend UHD
8x42, 191042:
420,00 EUR

Spektiv Legend UHD
20-60x80, 786081ED:
800,00 EUR

Cena kompleta (- 30%) znaša 854 EUR

Komplet III. iz serije

NATUREVIEW

Daljnogled Nature View
8x42, 220142:
230,00 EUR

Spektiv Nature View
20-60x65, 786065:
420,00 EUR

Cena kompleta (- 30%) znaša 455 EUR

Pri nakupu vsakega posameznega artikla iz programa Bushnell in Tasco vam priznamo 20% popusta na MPC

Nakup in prevzem opreme v prostorih podjetja
Rodeo Team d.o.o.
Koroška cesta 53 c, Kranj / tel: 04 20 15 400
www.rodeoteam.si

S tem odrezkom dokazujete članstvo v DOPPS

Bushnell

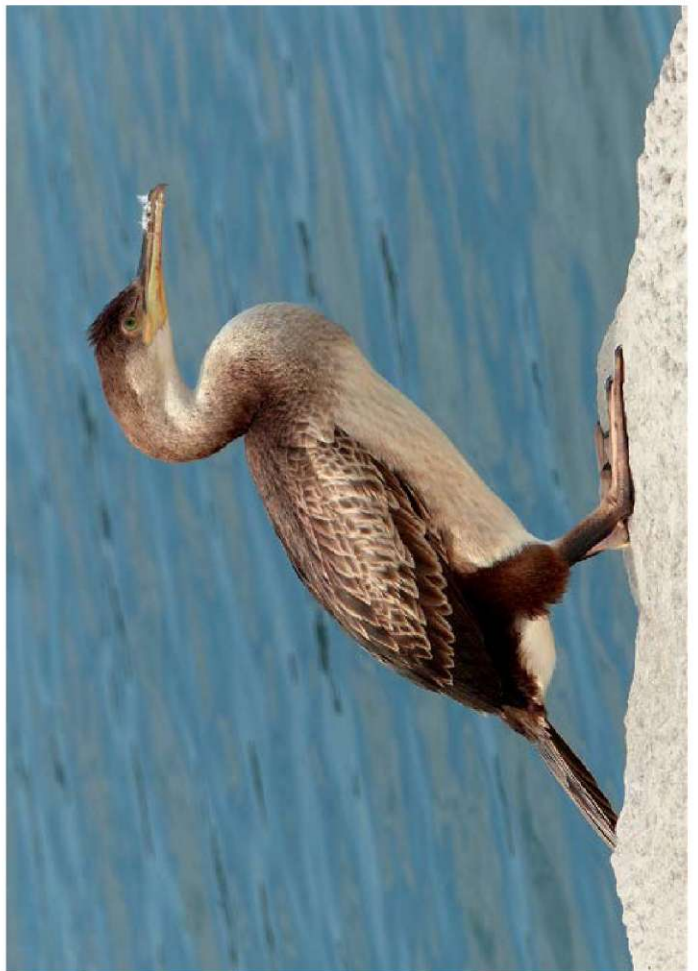

Vranjek se znebi ostankov kosila

Vranjeki (*Phalacrocorax aristotelis*) v Izoli niso prav nič plašni. Tale je dremal na pomolu nekaj metrov stran od športnega ribiča, ki je metal trnek v morje. Ko se je začel pretegovati, sem naredil več zaporednih posnetkov in šele doma na fotografijah opazil izbljuvek. Ko mu je kasneje ribič vrgel mrtvo ribico, jo je po krajšem obotavljanju zgrabil in vrgel v morje.

Oprema: fotoaparat Panasonic FZ200 z vgrajenim objektivom 1:2,8, ekvivalent 25-550 mm

Peter Legiša, Ljubljana

Kako se godi travniškim pticam v območjih Natura 2000

// Ivan Kljun

1: Ornitologi v dolini reke Saône že od leta 1993 spremljajo številčnost velikega škurha (*Numenius arquata*) in ostalih travniških ptic. Populacija velikega škurha se je v času upoštevanja kmetijsko okoljskih ukrepov povečala več kot dvakrat! foto: Gregor Bernard

V zadnjih desetletjih v Evropi beležimo strm upad števila ptic kmetijske krajine. Posebno opazen je upad specialistov, travniških vrst ptic, ki jih najbolj ogroža izgubljanje življenjskega prostora zaradi intenzifikacije rabe travnikov. Evropska komisija je zato uvedla neposredna plačila za kmetijsko okoljske ukrepe z namenom varovanja narave. Z raziskavo, ki so jo opravili v dolini reke Saône (Francija), so skušali odgovoriti na vprašanje, v kolikšni meri so takšni ukrepi uspešni.

Travniki v dolini reke Saône

Reka Saône z občasnimi poplavami ustvarja preplet močvirnih in vlažnih travnikov. Kmetje, ki so se odločili, da bodo upoštevali kmetijsko okoljske ukrepe, so kosili po 15. juliju na močvirnih travnikih in po 1. juliju na vlažnih oz. poplavam manj izpostavljenih travnikih. Zgodnejši datum košnje na vlažnih travnikih je bila zahteva kmetov, saj bi košnja v poznejšem času poslabšala kvaliteto krme. Kmetje so se tako odločili za ukrep pozne košnje na kar 25 % vseh travnikov na raziskanem območju.

Spremljanje travniških vrst ptic

Ornitologi so spremljali številčnost travniških ptic na raziskanem območju že od začetka uresničevanja ukrepov leta 1993. Velikega škurha (*Numenius arquata*) in kosca (*Crex crex*) so popisovali s ciljnim popisi, ptice pevke pa šteli z metodo točkovnega popisa. Popisi so trajali do leta 2012, skupaj 20 let, kar daje raziskavi dodatno težo.

Vrste se različno odzivajo

Populacija velikega škurha se je v tem času povečala več kot dvakrat! Nasprotno se veliko slabše godi koscu, ki je

z 250 pojočih samcev leta 1982 upadel na 60 leta 1991 in nato na le 14 pojočih samcev leta 2012. Veliko razliko med tema dvema vrstama gre pripisati različnemu času gnezdenja. Veliki škurh gnezdi prej kot kosci in večina mladičev je 1. julija že sposobna leteti ter se izogibati kosilnici. Mladiči kosca pa poletijo komaj v drugi polovici julija in so zato pogosto žrtev košnje. Pri pticah pevkah se je populacija rumene pastirice (*Motacilla flava*) in repaljščice (*Saxicola rubetra*) med raziskavo povečala. Populacije velikega strnada (*Miliaria calandra*), trstnega strnada (*Emberiza schoeniclus*) in poljskega škrjanca (*Alauda arvensis*) pa so ostale stabilne.

Kako naprej

Ukrep pozne košnje v Franciji je bil za nekatere vrste ptic uspešen, za druge pa nezadosten in se je upadanje njihove številčnosti nadaljevalo. Avtorji ugotavljajo, da bo treba v prihodnje ukrepe uresničevati lokalno čim bolj ciljno, kar pomeni, da bo treba varovati ključne travnike, zelo pomembne z vidika varstva ptic. ●

Vir:

- BROYER, J., CURTET, L. & CHAZAL, R. (2014): How to improve agri-environment schemes to achieve meadow bird conservation in Europe? A case study in the Saône valley, France. – Journal of Ornithology 155 (1): 145-155.

→ Kodeks slovenskih ornitologov

Vsak slovenski ornitolog, opazovalec in proučevalec ptic naj:

- pred vsemi interesi zastopa interese narave in varstva ptic,
- pri svojem delu in tudi sicer ne vznemirja ptic po nepotrebnem in jim ne škoduje; prav tako naj ne ogroža drugih živih bitij in narave,
- ne jemlje ptic iz narave in jih ne zadržuje v ujetništvu,
- bo pri fotografiranju ptic in narave obziren; ogroženih vrst naj ne slika v gnezdu,
- vestno beleži vsa opažanja in skrbi, da se podatki po beležkah ne postarajo,
- sodeluje s kolegi, jim pomaga pri delu in skrbi za dobre odnose z njimi.

1// Predlog sprememb prilog Uredbe o območjih Natura 2000

Zavod RS za varstvo narave je 18. junija 2015 objavil predlog sprememb v prilogah Uredbe o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000). Junija 2014 je namreč v Ljubljani potekal biogeografski seminar, na katerem je Evropska komisija preverjala, ali slovensko omrežje Natura 2000 po spremembi leta 2013 v zadostni meri vključuje vrste in habitatne tipe Direktive o habitatih. Na seminarju je bilo ugotovljeno, da mora Slovenija nekaj vrst in habitatnih tipov še dodati kot kvalifikacijske v obstoječa območja Natura 2000, za eno vrsto določiti novo območje, osem vrst pa dodatno razskatiti. Junija 2015 se je torej Uredba o območjih Natura 2000 odprla – primarno zaradi dopolnitev, povezanih z Direktivo o habitatih, hkrati pa je bilo mogoče podati pripombe tudi na območja, določena po Direktivi o pticah (t.i. SPA). Na DOPPS smo pripravili dva sklopa pripomb. Prvi je vseboval nekatere spremembe seznamov kvalifikacijskih vrst in velikosti populacij kvalifikacijskih vrst na obstoječih SPA, drugi pa se je nanašal na morska območja Natura 2000, za katere je bil predlog oblikovan v projektu LIFE SIMARINE NATURA. V prvem dokumentu smo na primer predlagali, da se na Goričko uvrstita dve dodatni kvalifikacijski vrsti – pogorelec in zlatovranka (na sliki 1). Pri Dravi smo opozorili na manjkajočo belo štokljo v trenutno veljavni Ured-

bi, dopolnili pa smo tudi seznam kvalifikacijskih vrst za Škocjanski zatok, ki so začele gnezdit v zadnjih 3-5 letih (mala čigra, rdečenogi martinec, mali deževnik). Dokumenta si lahko ogledate na povezavi: <http://ptice.si/publikacije/strokovna-porocila/leto-2015/>. Do 15. septembra je Ministrstvo za okolje in prostor sprejemalo pripombe občin na osnutek spremenjene Uredbe, nato pa pričelo postopek sprejema predpisa na vladi. Konec leta naj bi bila sprememba Uredbe sprejeta. **KD**

2// Septembrska seja delovne skupine za kmetijstvo v okviru BirdLife International

Tridnevna seja delovne skupine za kmetijstvo v okviru BirdLife International je tokrat potekala na podeželju v okolici Bruslja. Poleg pregleda aktualnega dogajanja na področju Skupne kmetijske politike (SKP) je bilo srečanje namenjeno predvsem pripravi nove strategije BirdLife International na področju kmetijstva v Evropi do leta 2030. Strategija bo vključevala tudi posebne cilje do leta 2020/2021, ko bo v EU predvidoma sprejeta zakonodaja za novo programsko obdobje. V luči velikega razočaranja nad okoljsko ponovno neučinkovitost in do večine kmetov nepravilno reformo SKP je na nivoju organizacije v prihodnje pričakovati ostrejša stališča in drugačne pristope na področju kmetijske in drugih povezanih politik. Na terenskem obhodu pa smo si ogledali tudi prizadevanja lokal-

nih naravovarstvenikov za ohranjanje velikega strnada, katerega populacija se je v Belgiji v zadnjih 40 letih zmanjšala za kar 90 %. **TŠ**

3// DOPPS imenovan v Odbor za spremljanje PRP 2014-2020

S sklepom Vlade je bilo naše društvo kot ena od nevladnih organizacij imenovano v sestavo novo formiranega Odbora za spremljanje Programa razvoja podeželja (PRP). Naloge tega organa, ki mu predseduje državna sekretarka za kmetijstvo na Ministrstvu za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, so na primer odobravanje letnih poročil o izpolnjevanju PRP in podajanje mnenja na predloge njegovih sprememb. Doslej so potekale tri seje odbora, na katerih smo med drugim obravnavali tudi merila za izbor projektov na bodočih razpisih različnih ukrepov tega programa. Predstavniki društva v odboru je Tomaž Jančar, njegova namestnica pa Tanja Šumrada. **TŠ**

4// Najbolj ogrožena mednarodno pomembna območja za ptice v Sloveniji

Leta 2013 je organizacija BirdLife International dala globalno pobudo, da njeni partnerji določijo svoja najbolj ogrožena mednarodno pomembna območja za ptice (IBA), in jo poimenovala »IBAs in Danger«, torej IBA-ji v nevarnosti. Njen namen je predvsem prepoznati tista območja, ki zaradi slabega stanja

avtorji:

Tilen Basle
 Dominik Bombek
 Katarina Denac
 Polona Pagon
 Iztok Škornik
 Tanja Šumrada
 Al Vrezec
 Petra Vrh Vrezec

fotografi:

1: Jani Vidmar
 4: Barbara Vidmar
 5: Luka Božič
 11: Gregor Bernard
 13: Tilen Basle

kvalifikacijskih vrst potrebujejo največ naravovarstvenega ukrepanja. Dve leti kasneje so se pravila za opredeljevanje teh območij malce spremenila, zaradi česar smo vsi partnerji naredili revizijo območij, in sicer po naslednjih kriterijih: (1) čas delovanja grožen na območju (ali delujejo ta hip ali bodo delovale šele v prihodnosti), (2) obseg delovanja groženj (na kakšen odstotek populacije ene ali več vrst vplivajo) in (3) kako velike upade vrst ali njihovih življenjskih prostorov povzročajo grožnje.

V Sloveniji smo letos opredelili pet IBA-jev v nevarnosti, in sicer Ljubljansko barje, Mura, Goričko (na sliki 4), Kras in Doli Slovenskih goric. Na vseh so se zgodili zmerni do veliki upadi vrst ptic, ki naj bi bile sicer tam varovane tudi v okviru omrežja Natura 2000. Največjo degradacijo so doživeli Doli Slovenskih goric, ki so jih leta 2013 državne naravovarstvene inštitucije črtale s seznama območij Natura 2000. Seznam območij nas bo vodil pri pripravi vsebine projektov, s katerimi bomo skušali preobrniti negativne trende. **KD**

5// Reka Drava: darilo narave za vse generacije

V okviru projekta LIVEDRAVA, LIFE11 NAT/SI/882 smo med marcem in junijem 2015 napravili dva videospota z naslovom »Reka Drava: darilo narave za vse generacije«. Videospota, ki sta nastala v sodelovanju z zunanjim izvajalcem Kawka Production, Gregor Šubic s.p., sta namenjena predstavitvi reke Drave, življenja v reki in ob njej

ter pomena ohranjanja reke za ravstvo nekaterih vrst ptic in prihodnje generacije ljudi, ki sobivajo z reko. V videospotih je prikazan trud prostovoljcev DOPPS za ohranjanje reke Drave, ki traja že vse od leta 1980, ko so takratni zagnanci prvič očistili otok za gnezdenje navadne čigre na Ptujskem jezeru, prikazana je priprava sten za gnezdenje breguljk, prodišča, očiščena v sklopu projekta, prikazan je utrip iz življenja in dela v Naravnem rezervatu Ormoške lagune (v ustanavljanju). Videospotoma bo sledil izid kratkega dokumentarnega filma o reki Dravi, ki bo dostopen za ogled v mesecu novembru 2015. Oba videospota si lahko ogledate na spletni strani projekta LIVEDRAVA (<http://livedrava.ptice.si/>) pod rubriko Galerija - videogalerija. Toplo vabljeni k ogledu! **PP**

6// Četrty ornitološki festival v Bosni in Hercegovini

Letos je med 28. in 30. avgustom v Narodnem parku Kozara v Bosni in Hercegovini potekal 4. ornitološki festival (ornitofestival), namenjen spodbujanju naravne in kulturne dediščine Bosne in Hercegovine ter razvoju novih turističnih programov, temelječih na opazovanju ptic. Letošnja tema ornitofestivala je bila "Opazovanje ptic v gorskih območjih". Udeleženci so se seznanili z delom v narodnem parku in uspehi, ki jih prinese varovanje, upravljanje in uporaba naravnih vrednot. Letošnja organizatorja festivala sta bila Narodni Park Kozara in Orni-

tološko društvo Naše ptice, pokrovitelj pa fundacija MAVA in Euronatur v sklopu projekta „Adriatic Flyway 3“. Peti ornitofest bo oktobra prihodnje leto. **PVV**

7// Atlas ptic gnezdil Nemčije

Orjaško desetletno delo nemških ornitologov je bilo konec leta 2014 okronano z zajetnim delom *Atlas Deutscher Brutvogelarten*, kjer so na kar 800 straneh predstavili razširjenost, populacijske trende in dinamiko ter druge značilnosti 280 gnezdil, ki so med leti 2005-2009 gnezdile na 357.111 km² Nemčije. V pripravo atlasa nemških gnezdil je bilo vključenih kar 12 ornitoloških združenj in naravovarstvenih organizacij, vodilno vlogo pa sta prevzeli Nemško združenje za monitoring ptic (Stiftung Vogelmonitoring Deutschland - SVD) in Zvezno združenje za nemško avifaunistiko (Dachverband Deutscher Avifaunisten - DDA). Projekta popisa ptic Nemčije, v katerega je bilo vključenih kar 4.000 prostovoljcev, so se lotili postopoma po deželah, rezultate popisov pa so sproti objavljali kot lokalne ornitološke atlase. Pričujoči atlas je tako zbirno delo vseh lokalnih atlasov pa tudi drugih vzporedno potekajočih ornitoloških aktivnosti, zlasti monitoringa populacij gnezdil. Da delo ni bil zgolj entuziastičen volunteerski projekt, pač pa tudi resno raziskovalno in študijsko delo, priča seznam kar 2.098 v delu citiranih del. Čeprav je atlas napisan v nemščini, so

z angleškimi povzetki podpoglavij in končnim skupnim povzetkom naredili knjigo dostopnejšo tudi drugim bralcem. Delo je gotovo pomembna referenca za vsakogar, ki ga razširjenost evropskih ptic, njihovo populacijsko dogajanje in življenjski prostor bolj zanimajo, kot tako pa je tudi velik izziv za vse nove ornitološke atlase, ki se tačas kalijo v mnogih evropskih državah, med njimi tudi naš NOAGS. Trenutno je knjiga naprodaj za 98,00 EUR pri Zveznem združenju za nemško avifavnistiko (DDA), naročilo pa je možno prek spleta na www.dda-web.de. **AV**

8// Dva slovenska bukova gozdna sestoja na seznamu UNESCO

Slovenija sodeluje v procesu vpisa prvinskih in starodavnih bukovih gozdov Evrope na UNESCO seznam svetovne dediščine. V okviru strokovnega projekta, ki ga je vodilo nemško Ministrstvo za okolje, je bil pripravljen seznam rezervatov bukovih gozdov, ki bi z vpisom na seznam svetovne dediščine največ prispevali k razširitvi obstoječega vpisa prvinskih gozdov Karpatov in starodavnih gozdov Nemčije. Za Slovenijo sta bila na podlagi tega procesa predlagana dva gozdna rezervata, in sicer pragozdni rezervat Krokar in gozdni rezervat Snežnik-Ždrocle. Vlada RS je za namen sodelovanja Slovenije pri vpisu na poskusni seznam UNESCO in pri oddaji skupnega dosjeja za vpis določila Ministrstvo za okolje in prostor. V formalnem postopku sodeluje

11 držav, pri čemer Avstrija koordinira oddajo skupnega dosjeja. V ta namen so se julija 2015 že sestali predstavniki sodelujočih držav, najkasneje do 1. februarja 2016 pa morajo pripraviti in oddati skupni dosje na UNESCO-vo komisijo v Parizu. Sledi preverjanje ustreznosti predlogov. Postopek z vpisom na Seznam svetovne dediščine naj bi se zaključil julija 2017. **PVV**

9// Izid poštne znamke z motivom Krajijskega parka Ljubljansko barje

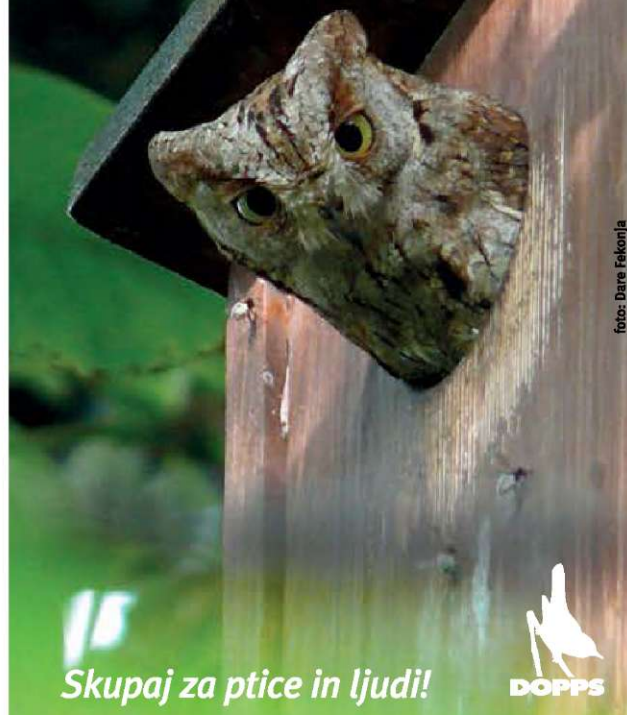
V seriji poštних znamk, ki predstavljajo slovenske naravne parke, je 25. septembra 2015 Pošta Slovenije izdala priložnostno znamko z motivom Krajijskega parka Ljubljansko barje z ovojnico in žigom prvega dne. Ko bi le opozarjala ljudi na biotsko raznovrstni biser, ki ga bomo izgubili, če ne bomo resneje razmišljali o pomenu njegovega varstva! **PVV**

10// Ureditev gnezdišča za redke in ogrožene ptice v Sečoveljskih solinah

V začetku avgusta 2015 so se v Sečoveljskih solinah končala ureditvena dela na gnezdišču za redke in ogrožene ptice, ki so potekala v okviru projekta LIFE MANSALT. Z manjšim gradbenim strojem se je na omenjenem območju »postavilo« 45 novih otokov različnih oblik, višin in velikosti. Največji med njimi je dolg več kot 50 metrov, širok pa dobrih šest metrov. Na tem obmo-

Včlani se

v Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS)

15 Skupaj za ptice in ljudi!

S tem boš:

- postal(a) del društva, ki trenutno z več kot 1000 člani rešuje največje naravovarstvene probleme in aktivno prispeva k veljavi varstva narave v naši družbi,
- dobil(a) obilo priložnosti za sodelovanje na različnih delavnicah in pri prostovoljnem naravovarstvenem delu,
- lahko postal(a) član(ica) regionalnih ali Mladinske sekcije in se udeleževal(a) ornitoloških taborov in srečanj za mlade,
- se lahko udeleževal(a) mesečnih predavanj o pticah in naravovarstvu in vodenih izletov po Sloveniji in tujini,
- prejemal(a) poljudno revijo Svet ptic (4x letno) in po želji strokovno ornitološko revijo Acrocephalus.

Informacije dobiš na:

DOPPS, Tržaška c. 2, 1000 Ljubljana, T 01 426 58 75
dopps@dopps.si
www.ptice.si

11

čju gnezdiijo številne navadne in male čigre, sabljark, poljnik in rdečenogi martinci kot tudi beločeli deževniki. Od blatnih otokov, ki so ostali po gradbenih posegih nekdanjega podjetja HLDRO Koper v začetku osemdesetih let, se jih je do danes ohranila le peščica. Ker so nam v letošnjem letu razmere omogočile, da smo se lahko z manjšim bagrom prebili v osrednji del območja (manj padavin, drugi gradbeni posegi ...), smo se odločili za postavitev novih blatnih otokov, na katerih si bodo lahko že v naslednji sezoni novo gnezdišče poiskale številne solinske gnezdilke. Območje bo zaradi novonastalih otokov lahko povsem zalito z morskovo vodo, ki bo preprečevala dostop do gnezdišč kopenskim plenilcem, kot sta lisica in kuna. **IŠ**

11// MREŽIJADA 2015 - monitoring ptic selivk v Krajskem parku Sečoveljske soline (KPSS)

Dne 20. septembra se je na Stobjah (Fontanigge) končala prva Mrežijada, kot smo z delovnim naslovom poimenovali strokovno srečanje obročkvalcev iz vse Slovenije. V dneh od petka 18. septembra do nedelje 20. septembra 2015 je v okviru rednega dela Krajskega parka Sečoveljske soline (KPSS) na obročkovaški postaji potekal biološki monitoring (spremljanje stanja in številčnosti ptic), ki se ga je udeležilo 27 ljubiteljev ptic iz vse Slovenije. Dvajset ornitologov z dovoljenji za lov oz. označevanje (obročkanje) ptic, skupaj

s predstavnikom KPSS ter Prirodoslovnega muzeja Slovenije, ki organizira to dejavnost v Sloveniji, je postavilo 60 najlonških mrež v dolžini enega kilometra. Dejavnost monitoringa je potekala vse dni, podnevi in ponoči. Udeleženci so bili nameščeni v šotorih, ki so bili postavljeni na poljski poti, tik ob obročkovaški postaji. Skupaj je bilo ulovljenih 743 ptic, ki so pripadale 42 različnim vrstam. Najbolj številna je bila po pričakovanju črnoglavka (348 ulovljenih osebkov), takoj za njo pa srpična trstnica (121 ulovljenih osebkov). Povsem sta nas presenetila veliki skovik, saj se jih je ujelo kar 17, ter modra taščica (ujelo se je 38 osebkov). Vsi udeleženci so bili nad omenjeno akcijo KPSS zadovoljni, v upanju, da postane tradicionalna. **IŠ**

12// Ustanovna skupščina lokalne akcijske skupine UE Ormož

DOPPS je pristopil k partnerstvu lokalne akcijske skupine LAS UE Ormož na področju Občin Ormož, Središče ob Dravi in Sveti Tomaž v programskem obdobju 2014-2020. LAS je sklenjena z namenom skupnega nastopa pri uresničevanju Strategije lokalnega razvoja in pridobivanju sredstev (pristop CLLD). Dne 26. avgusta 2015 so na Ustanovni skupščini LAS UE Ormož vse deležnike seznanili z Osnutkom konzorcijske pogodbe o ustanovitvi in delu LAS UE Ormož. Pogodbo smo vsi soglasno potrdili s podpisom. Na ustanovni skupščini so potekale še volitve

13

predsednika ter volitve Upravnega in Nadzornega odbora LAS UE Ormož. Upravni odbor sestavlja pet članov javnega sektorja in šest članov zasebnega sektorja. Na ustanovni skupščini so za člana Upravnega odbora izvolili tudi predstavnika DOPPS – Dominika Bombeka. **DB**

13// Otoki na Ptujskem jezeru pripravljeni na novo gnezditveno sezono

V nedeljo 29. septembra 2015 smo imeli na otokih Ptujškega jezera prostovoljno delovno akcijo, s katero smo želeli otoke očistiti zarasti in jih tako pripraviti na novo gnezditveno sezono. Otoki so pomembno in tudi zadnje redno gnezdišče celinske populacije navadne čigre v Sloveniji kot tudi pomembno gnezdišče za rečnega galeba in številne vrste rac. Akcije se je udeležilo 23 prostovoljcev, ki so v dobrih petih urah dela otoke »slekli«. Na »Novem otoku« so s pomočjo strižne kosilnice pokosili in z otoka odstranili vsi visoko in gosto rastlinje, medtem pa so na preostalih treh otokih s puljenjem odstranili vso vegetacijo, ki je v celoti ali delno pričela preraščati golo prodnato površino. Otoki so sedaj pripravljeni za naše goste, navadne čigre, rečne galebe in druge pernate prebivalce. Posebna zahvala gre vsem udeležencem akcije, prostovoljcem, brez katerih takšno upravljanje z otoki ne bi bilo mogoče. Akcija je potekala v okviru projekta LIVEDRAVA, LIFE11 NAT/SI/882. **TB**

14// Projektne akcije LIVEDRAVA sta si na terenu ogledala gosta iz Češke

V mesecu septembru smo v Sloveniji gostili gosta iz Češkega naravovarstvenega inšpektorata, ki sta si na terenu ogledala akcije v sklopu projekta LIVEDRAVA. V četrtek 24. septembra sta si ogledala upravljanje z otoki Ptujskega jezera, Ormoško jezero in Ormoške lagune, naravni rezervat v nastajanju. Z videnim sta bila navdušena, kaj hitro pa sta spoznala razsežnost projekta, kar ju je nekoliko presenetilo. **TB**

15// Naravni rezervat Ormoške lagune iz zraka - tretjič!

V začetku leta 2014 smo s podjetjem AEROVIZIJA d.o.o., katerega fotograf in pilot je Matevž Lenarčič, opravili prvi dve snemanji Naravnega rezervata Ormoške lagune v nastajanju in s tem pridobili zračne posnetke območja pred načrtovanimi zemeljskimi deli. Ker so se ta v letošnjem letu zaključila, smo v juniju letos opravili še tretje snemanje. Pridobljeni posnetki nam bodo pomagali pri oceni uspeha akcij kot tudi nadaljnjem načrtovanju na območju Ormoških lagun. Matjažu se zahvaljujemo za odlično opravljeno delo in enkratno izkušnjo. **TB**

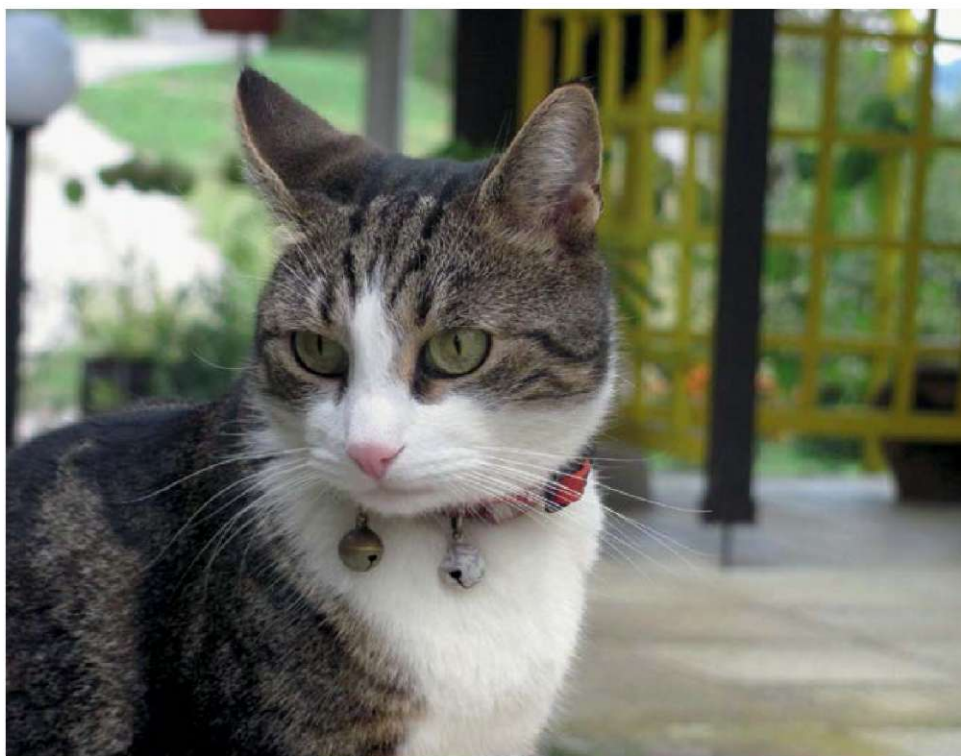

foto: Helena Grom Krečan

ORNITOFON

Mačke in ptice

// Barbara Vidmar

Nedvomno so med ljubitelji ptic tudi takšni, ki imajo radi mačke ali so celo skrbniki katere izmed njih. Žal je mačji nagon predvsem spomladi lahko kriv za to, da marsikatera ptica konča svoje življenje pod mačjimi kremplji. Zato vam v nadaljevanju ponujam nekaj nasvetov, kaj lahko storite, da bo med njihovimi žrtvami manj ptic.

Mački okoli vratu namestite ovratnico z zvončkom. Tako boste zmanjšali število žrtev med pticami za približno tretjino. Ker se mačka sčasoma nauči, kako se kljub zvoncu tiho približati plenu, ji redno menjajte ovratnico z drugo vrsto zvončka. Ovratnica naj bo pisane barve, saj ptice dobro vidijo in bodo mačko z barvito ovratnico hitreje opazile.

Poskrbite za to, da boste mačko redno in zadostno hranili. Manj verjetno je, da bo mačka s polnim želodcem iskala plen med pticami.

Še posebej spomladi, ko so v nevarnosti pred plenilci mladiči ptic, naj mačke ob sončnem vzhodu, zahodu in takoj po prehodu vremenske fronte, če se le da, ostanejo zaprte v hiši ali stanovanju, saj so takrat ptice najbolj ranljive, ko si iščejo hrano ali prenočišče.

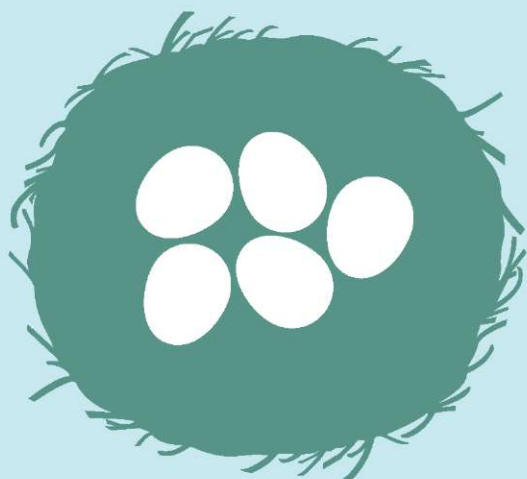
Če imate v okolici svojega doma veliko mačk, ne hranite ptic na tleh, oziroma poskrbite, da bodo krmilnice in krmišča nameščeni dovolj visoko in v ustrezni oddaljenosti od grmovja in drevja, kjer se lahko mačke pritajijo in počakajo na svoj plen.

Če mačk ne želite imeti v bližini svojega doma, pa lahko posežete po elektronskem odganjalcu mačk, ki sproži ultrazvočni signal, ki je živalim neprijeten. Naprava je odporna proti vremenskim vplivom, zato jo lahko namestite kamorkoli.

Zavedati se moramo, da vseh mačk ne smemo »metati v isti koš«. Nekatere izmed njih so res izredne lovke, ki bodo domov prinesle karkoli, druge se specializirajo bodisi na ptice bodisi na male sesalce oziroma živali, ki se zadržujejo pri tleh. V ruralnih okoljih mačke največkrat nadomeščajo strupi proti podganam in mišim, zato so dobrodošle sestanovke sosesk. Vsekakor pa je največ takšnih, ki najraje predremajo cele dneve in noči. ●

Viri:

- <http://www.theguardian.com/environment/blog/2010/may/19/birds-cats-rspb-protection-tips>
- <http://www.telegraph.co.uk/lifestyle/pets/7782632/Change-your-cats-bell-to-save-birds.html>

Kako lahko pomagate

Članstvo

Pridružite se nam in uživajte številne članske ugodnosti in aktivnosti.

Donacija

Namenite svojo podporo neposredno izbranemu projektu in našemu delu.

Postanite prostovoljec

Pridružite se več kot 300 aktivnim prostovoljcem društva.

Čudovito darilo

Razveselite najdražje z darom, ki bo v pomoč naravi.

Posebno za vas: Vseživljenjska članarina

Postanite član za vse življenje in podarite svoj prispevek k ohranjanju narave. Prestižna oblika članstva za vse, ki se zavedate velikega pomena dolgoročne podpore delovanju društva.

ptice.si

T 01 426 58 75

www.facebook.com/pticeDOPPS

Pridružite se nam!

Naše delo ni mogoče brez sodelovanja in radodarnosti ljudi, kot ste vi. Uspešne zgodbe lahko pišemo le skupaj, zato potrebujemo vaš glas in podporo. Vsakdo lahko prispeva in soustvarja. Veselimo se, da vas bomo spoznali.

